

Štev. 15.

Na Dunaju, 25. novembra 1897.

Letnik X.

Slovani, na straži!

Na zvonaj je mir utvrjen, najbrže za dalje časa. Velesile ga hočejo imeti; v to so se združile, prvič, v dve veliki skupini, v zaščito druge proti drugi; potem obe skupini z Anglijo vred gledé na vstočno vprašanje v Evropi, in Avstro-Ogerska naposled ni ostala le v trozvezi, temveč je pridobila pod posebno ugodnimi uslovji tudi Rusijo na svojo stran, torej tisto državo, radi katere jo je bil Bismarck zvalil v zvezo najprej z Nemčijo, potem z Italijo.

Status quo so proglasili za Turčijo in za ves Balkan, in Goluchowski je naravnost izjavil, da je odzvonilo tistim »spekulantom«, ki so peharili sedaj Rusijo, sedaj Avstrijo, da bi na Balkanu dosegli sami svoje specifične dobičke.

Avstro-Ogerska je na zvonaj takó okrepila se, kakor morebiti n kdaj poprej, in ko so se pred malo časom bali lojalni politiki za njen obstanek radi prevelike zavisnosti od Nemčije, v katero jo je bil ugnal Bismarck, je sedaj relativno osmosvojila se ravno s pomočjo Rusije.

Zreli politiki vedó, kaj hoče pangermanska politika doseči z Avstro-Ogersko, z Balkanom in z vsem evropskim Jugovstokom; no, to v najbliži čas vsaj avstro-ogerskih Slovanov neposredno ne briga; o posrednih interesih in skrbah za balkanske Slovane bode čas premišljevali in svetovati. Sedaj je bila ura in sicer uže poznata, pa — vsled najnovejše evropske konstelacije — ne se prepozna ura, da stvari Avstro-Ogerska, in da stvorijo njeni Slovani svojo dolžnost. Mir na zvonaj je izpodkopal vse malovredne pretveze, da bi naše cesarstvo ne moglo napraviti in doseči miru tudi na znotraj. Ako je bilo treba, da govorimo z Goluchowskega besedami, le nekoliko zaresne volje, da ste Avstrija in Rusija iztaknuli principe za sporazumljenje, in da ste takó naznačili s tem dogodkom pomenljivo, nekako novo dobo skupni Evropi in posredno tudi drugim svetovom. Je treba pač še manjše mere zaresne volje, da se doseže v naši monarhiji sami sporazumljenje med narodi in pravi notranji mir v naši celokupni državi.

Ta mir bi mogel zavladati ne le tostran, temveč v celi monarhiji. Položenje na zvonaj je ugodno za obe polovini cesarstva, in Madjari vendar ne morejo misliti, da se je monarhija utrdila na zvonaj, da bi

toliko laže oni uganjali svoje razposajenosti in da bi nadalje teptali prava nemadjarskih narodnostij. To ne pojde, če razumejo drugi narodi sedanje položanje in svoje zadače. Med Madjari je celó Fran Košut, sin pok. prekucuha, obsodil duvalizem sosebno radi tega, ker ne more dati narodom, kar jim gre, ker dopušča hegemonije tu in tam, dasi Košut vidi hegemoniste samo v tej polovini. Madjari se bojé svojih Romuncev, kakor so to razkrili v dan, ko je Goluchowski imel svoj znameniti govor. A vest bode Madjarom očitala grehe tudi nasproti drugim narodnostim in ne le nasproti Romuncem; in če še navidezno spi ta zavest in vest, je dolžnost pritiskanih narodov, da jo do časa obudé s praviimi pomočki.

No, nam se je treba sukati najprej v tostranski polovini. Saj pravi čas za razgovarjanje z Madjari in o madjarskem gospodstvu še le pride, ko bode treba iz takó ali takó določenega provizorija despeti do dejanske obnovitve pogodbe.

Tostran so sedaj Slovani v opasnosti, v veliki nevarnosti, da bi jih ne preslepili z raznih stranij. Mladočehom je treba na ves glas zatrobiti na ušesa, da so napravili *osnovno*, torej napako prvega reda, da so se bili udali za jezikovne naredbe, drugič, da so, kar takó, sami zase paktovali z vlado, in da so se do današnjega dne omejevali izključno na jezikovno vprašanje, v tem ko je treba spraviti v zaščito narodnost in jezik, in narodnost na prvem mestu. Mladočehi naj čitajo Lipsiške »Grenzboten«, tednik, ki je bil in je menda še tudi Bismarckov organ. Ta, po vsebini drugače izborni časopis pušča avstrijskim Slovanom njih jezik, torej to, kar imenujemo mi nekako lupino, v vsem drugem pa prišteva tudi češke in druge zapadnoslovanske dežele *nemški kulturi*, torej prav za prav nemški narodnosti. Čehi, Slovenci in, če hočemo, tudi še kaki drugi Slovani, naj premišlujejo, koliko je resnice v trditvi velikonemškega lista. Vsekakor se kaže tudi iz takih izvodov važnost *narodne* kulture, torej tudi potreba svobode in zaščite ne le jezika, temveč tudi narodnosti.

Sedanja vlada, kakor se vidi, pa ne pozna potrebe, da bi se narodom spravila tudi narodnost pod posebno zaščito. Tol ko bolj so dolžni slovanski narodi povdarjati potrebo zaščite narodnosti in jezika. Zaščita in svoboda obeh je zagotovljena v čl. XIX. drž. osnov. zakonov.

Vprašanje jezikovno na prvem mestu urejevati, to je načelna napaka, in je v Avstriji celó nemožna. Urejenje narodnostnega vprašanja še le vključuje uslovja tudi za pravilno rešenje jezikovnega vprašanja. Kdor rešuje v Avstriji najprej jezikovno vprašanje, zida od strehe navzdol, in tu nastaja za Slovane še opasno vprašanje, ali pride tak zidar tudi dejanski do tal, ali marveč ne obvisi med nebom in zemljo, takó da ostanejo slovanski narodi brez — fundamenta gledé na narodnostno vprašanje, in da jim takó v resnici zapravi tisto pravo o zaščiti *narodnosti*, kakoršno jim je izrecno in svečano podeljeno v ustavnem osnovnem zakonu.

Čehoslovani in še v večji meri drugi Slovani bi z rešenjem samo jezikovnega vprašanja ostali bez svobode in samodoločevanja gledé na razvoj svoje narodnosti celó v slučaju, ko bi potem dosegli svoje historisko državno pravo. Kajti Čehi so dolžni pomisliti, da ostanejo tudi v okviru svojega državnega prava združeni z nemško narodnostjo, katera bode močna dovolj, da bi mogla tudi pozneje zaprečevati pravilni razvoj tega, kar spada pod narodnost vsakega naroda. V tem pogledu niso Čehoslovani nič na boljšem, nego Slovenci, in zato je dolžnost čeških zastopnikov, da se potegnejo za rešenje narodnostnega poleg jezikovnega vprašanja.

Mladočehi so pa tudi nepopoljšliivi grešniki v tem, da trdijo še v najnovejši čas, da rešenje jezikovnega vprašanja spada v deželni zbor.

Taka napaka, naj se Čehi sezivljejo na kar koli, je nedostojna slovanskih zastopnikov, ker izroča na milost in nemilost celó nekatere češke zemlje nacijskonalnim nasprotnikom, še bolj pa Slovence, istrske Slovence in seosebno tudi gališke Maloruse.

Če bodo Mladočehi vstrajali pri trditvi, da nacijskonalno ali tudi samo jezikovno vprašanje spada v deželne zbore, trdili bodemo, da izdajajo oni Čehoslovane same in ostale negospodovalne narodnosti, torej najbolj navedene slovanske narode.

A pri Mladočehih se bojimo še jednega izdajstva, takega, kakoršno so bili zagrešili pri Dunajskih punkcijah separatisti in celó partikularistiški Staročehi.

Mi ponavljamo aksijom našega preverjenja: Čehi ne smejo pogajati se z Nemci na Češkem, če Nemci v obče in vlada ne privole v reševanje *narodnostnega* in jezikovnega vprašanja v istem času za vse narode, torej tudi za moravske in sileške, oziroma niževavstrijske Čehoslovane, potem Maloruse in totranske Slovence pa Hrvate. Od ugodnega ali neugodnega postopanja Čehoslovanov v skupnosti je zavisna tudi usoda navedenih Slovanov, in Mladočehi in v obče Čehoslovani morajo biti preverjeni ali pa kmalu priti do preverjenja, da ne vlade, ne Nemci, ne drugi gospodovalni narodi in noben mogočen faktor se ne bodo brigali za našete, doslej nacijskonalno tlačene slovanske narode, ako se ne prične akcija reševanja nacijskonalnega vprašanja *hkratu* za Čebe in te narode. — Ako so imeli Čehi do danes opraviti toliko, ko se vendar štejejo sami, da so številni kulturno močni ali celó »jednakovredni« z Nemci, koliko več sitnosti bi delali Nemci, Pojaki, Italijani tem šibkim narodom! Kdo bi se zmenil za nje! Ali ne pojmiyo tega razsvetljeni Mladočehi? Ni res, da Čehi bodo pomagali laže ostalim Slovanom potem, kedar uže oni dosežejo kaj. Tudi ko bi separatisti ne bili, pridejo zapreke, da bodo imeli Čehi zavezane roke, in potem bodo gledali, kakó

naj pa nje pozdravljajo Malorusi, Hrvati in Slovenci z obupnim izrekom: Morituri vos salutant!

Malorusi, Hrvati in Slovenci imajo pa dolžnost, da sami opominjajo Mladočeha do časa, da ne zabredejo, kakor so zabredli ob jezikovnih naredbah. V najhujšem slučaju so ti Slovani dolžni opominjati Mladočeha javno, na shodih itd., da, če in kedar pride do novih pogajanj, se oprimejo načela vzajemnosti. Ako proglašajo Nemci »obče poročstvo« od plemena do plemena, od dežele do dežele, imajo Slovani stokrat veči vzrok, takega poročstva dejanski držati se.

Nič ne stvori, če bode treba še čakati; v jubilejnem letu vladarjevem se more vse pripraviti, da se začne skupna akcija, in da se nacijskonalno vprašanje skupno z jezikovnim reši ali vsaj napravi načrt za rešenje, in sicer za vse narode. Le takó se morejo nadejati vsi doslej zanemarjeni slovanski narodi, da ne ostane na veke mrtva črka člen XIX. drž. osnov. zakonov.

Ko bi hotela vlada zares pričeti spravljanje Čehov in Nemcev, razvidijo narodi takoj, da taka akcija bi bila taktično zagrešena, ker bi se skrčila samo na dve narodnosti v posebnih deželah. Avstrija potrebuje na znotraj *občega* nacijskonalnega pomirjenja, in na Češkem je le jeden del, ki pričakuje takega sporazumljenja.

Nemci bi nikdar ne trpeli tega, kar se godi Slovincem, Malorusom in totranskim Hrvatom. Iz tega pa, da imajo Nemci aparat za glasno agitacijo, v tem ko ga pogrešajo Slovani, ne sledi ši, da bi Slovani ne bili stokrat bolj potrebni nacijskonalnega in jezikovnega prava. Poslanci so zato, da stvorijo vsaj oni, česar ne morejo narodi, katere zastopajo. Poslanci so v dotiki z mladočeskimi poslanci, in takó morejo Mladočehom kazati na opasnost, ako zabredejo, in oni gotovo v novo zabredejo, če ne bodo poštevali stališč in argumentov, kakor smo jih tu označili le poprečno. Slovani so dolžni biti na straži v svojem interesu in v interesu celokupne monarhije, da jih nihče ne prehvapi in ne preslepi gledé tega, kar se dostaje normalnega reševanja nacijskonalnega in jezikovnega vprašanja. Če se to ne reši pravilno, tudi povoljno ne bode, in na dobček bi bilo naposled — le pangermanskim interesom; saj je le preočitno, da sedanjí boji proti pravi in praviči Slovanov ne pomenjajo drugega, kakor očitno ali prikrito namero, dežele, naseljene s tlačeni Slovani, pridobiti za nemško narodnost in naposled za veliko Germanijo. Torej na straži, Slovani!

Delegacije.

Avstrijska in ogerska delegacija zborujeti letos na Dunaju; otvorili ste se obe 16. nov. Prvi delegaciji je predsednik gr. Fr. Thun, ogerski pa gr. Jul. Szapary. 17. nov. popoldne pa je obe delegaciji slovesno sprejel cesar. V nagovoru se je dotaknul najprej vstočne politike ter pristavil, da jedino evropski koncert je odstranil vstočne zmešnjave, takó da se je vojna omejila le na Turčijo in Grško. Isti koncert dožene tudi, da ostane Kreta sicer pod Turčijo, da pa dobi široko samoupravo, ki bode poročstvo za boljšo bodočnost.

»Z zadovoljstvom, pravi cesar dalje, morem naglašati, da naši odnošaji so k vsem državam najbolj. Poslej kakor

prej je naš odnošaj k Nemčiji in Italiji nepremakljiva podstava naši politiki. Moje vlada stremi nepremično, da se ohrani in okrepi ta podklada.

»K dosedanjim poročtvom miru se je pridružilo še prijateljsko vstvarjenje (Ausgestaltung) našega odnošaja k ruskemu carstvu. Ponovljeni shodi, katere sem imel z nj. Veličestvom carjem Rusije, so me preverili o soglasju našega mišljenja (Gesinnungen) in so utemeljili odnošaj vzajemnega zaupanja med našimi državami, in konsolidovanje tega zaupanja more obetati le veselo za bodočnost.

Nato se spominja obiskov nemškega cesarja na Dunaju in v Budapešti, da je on obiskal lani romunskega kralja in poslednji letos njega.

»Hranjenje interesov evropskega miru bode tudi nadalje glavna zadača moje vlade, in jaz se nadajam, da moremo v tem pogledu zanesljivo gledati v bodočnost.

Vojna uprava je varčila, kolikor je mogla, ker pa se je kazala opasnost začetkom leta, treba je bilo nagloma dopolnjenje vojnega materijala. Vendar pa se ni prekrščil okvir določenih sredstev in se ne prekorači tudi l. 1898. Bosna in Hercegovina pokrijeti stroške za upravo tudi dalje iz svojih sredstev.

Cesar se nadeja, da delegaciji srečno zvršiti svojo zadačo.

Nato je nagovoril posamične delegate; najzanimivejša je pripomnja cesarjeva, da v parlamentu morajo dospeti stvari zopet v normalni tir, on se nadeja, da tudi provizorij se sprejme kmalu. Gledé na razpravljanje o pomoči za dežele, ki so trpele po povodnji, je pristavil vladar, da take stvari se vendar ne morejo vleči bez konca in kraja.

Predsednik ogerske delegacije je v svojem nagovoru zahvalil se, da je cesar sklenul napraviti spomenike nekaterim zgodovinskim možem ogerske zgodovine, in da je omogočil, da se bodo mogli madjarski mladeniči vojaški izobraževati v večem številu. Ti sklepi, pristavlja Szapary, so oduševili vso Madjarsko, in municipi so takoj odločili fundacije v doseženje cilja, ki ga je postavil cesar. Szapary je tudi namignul, češ, naj se vse stvori v tostranskem osrednjem parlamentu, da ostane pogodba od l. 1867 nedotaknena.

Vseh stroškov je proračunjeno za leto 1898 v skupnem znesku 161,185.025 gld., in sicer rednih 145,197.118, izrednih pa 15,987.907. Zvnanje ministerstvo potrebuje za centralno vodstvo 634.900, za dispozicijski zaklad in pol. informacije 600.000, za diplomacijo 1.604.300, za konzule 1,305.700; — vojno ministerstvo: za vojsko 140,175.200, za vojno mornarico 14,581.260, torej skupej 154,756.460; — skupno finančno ministerstvo 199,307; — za pokojnine 2,146.207; za skupni najviši računski urad 137.458. Vseh skupnih dohodkov je le 2.799.277, torej je treba pokriti čisti znesek 158,385.748 gld. — Carina znaša na čistem 53,598.890; ostane po tem odbitku še potreba pokritja za 104,786.858; Ogerska plača najprej 2% od tega zneska, to znaša 2,095.737; ostane še skupnih stroškov 102,691.120; k tem donša tostranska polovina 70%, t. j. 71.883.784, Ogerska pa le 30,807.336; torej je tostranska polovina samo pri kvoti na škodi za provizorij l. 1898 najmanj za 20 mil. gld., in ko bi Ogersko prisilili bili na 40%, bi znašal provizorij tudi takó najmanj 10 mil. gld. za našo polovino. Največ skupnih stroškov gre za armado, 128,194.793; vojno ministerstvo zahteva še posebe za l. 1897 znesek 7,500.000, ker je začetkom leta pripravljalo orožje in vojni materijal radi opasnega položaja na Balkanu. — Če se

račun dela prapravilno, je stroškov za vojsko in mornarico 166.884.060, ali za 8 mil. več nego l. 1897. Tostranske dežele morajo dati 74.2 od sto, Ogerska pa le 25.7 in Bosna 0.1 od sto. Bosna ne daje nič za skupne potrebe. Dohodki Bosne in Hercegovine znašajo uže 19,244.250 gld. Cesarstvo pa daje za ti dve deželi nad 8 mil. O dohodkih razpolaga Kallayeva vlada neomejeno; delegacije doslej nimajo nobene kontrole nad to upravo. »Pol.« priporoča, naj bi pri obnovljenju pogodbe delegacije dosegle kontrolo tudi nad upravo Bosne in Hercegovine, če se zdi primerno, da bi se za ti dve deželi ne vvedlo še ustavno življenje.

Dne 20. nov. je imel madjarski odsek za zvnanje stvari sejo, za katero je bil uže naprej naznanjen govor zvnanjega ministra gr. Goluchowskega. Poročal je Žid Falk. Taj je hvalil trozvezo, potem pa je pohvalil zvnanjega ministra za zaslugo, da je naša monarhija stopila v ozko prijateljstvo z Rusijo. Vsled tega da se je utvrdilo tudi naše odnašanje k Franciji; pomenljivo da je tudi potovanje Goluchowskega v Italijo, vsled česar se je gotovo utvrdilo tudi naše prijateljsko odnašanje k Angliji. Nato je pozval zvnanjega ministra, da razloži svojo politiko.

Goluchowski je razložil vse v dolgem pojasnilu, katero samo po sebi se prijetno čita radi različne dispozicije in jasnega sloga. Mudil se je najdalje časa pri vstočnem vprašanju in je vse faze gibanja na Kreti in diplomatiških korakov razložil. Kar se dostaje postopanja diplomacije, podal je minister takih dokazov, iz katerih moremo soditi, da je prav za prav Anglija kriva, da so se stvari zavlekle na Kreti, in da je potem nastala tudi vojna med Turčijo in Grško. Goluchowski je, kakor znano, svetoval velesilam do časa, naj bi takó rekoč zgradile Kreto, da bi ne mogli nanjo ne Grki, ne Turki. Takó bi bila evropska diplomacija vsilila na Kreti tisto samoupravo, ki se takó ali takó vvede kmalu pri skupnem delovanju evropskega koncerta. Anglija ni hotela sprejeti nasovetovane blokade ker ni hotela delati nikakih uslug Turčiji; pozneje pa se je udala za drugačno blokado, kakoršno je nasovetovala Nemčija; tudi ta blokada je bila koristna, dasi je nastopila prepozno. Goluchowski očita Turčiji zanižnost, Grški pa čezmerno lehkomiselnost. Grška se ima le evropskemu koncertu zahvaliti, da jej ostane Tesalija, izvzemši košček zemlje radi mejnikov; tudi finančna kontrola za poplačevanje vojne odškodnine je Grški le na korist; saj drugače bi Grška ne dobila niti potrebnega posojila, vsled tega pa bi ostale turske čete v Tesaliji.

Če tudi imajo vse evropske velesile zasluge, da se je grško-turska vojna omejila na določene kraje, vendar ste Rusija in Avstrija največ pripomogli k ohranjenju občega miru na Vstoku. Ob začetku homatij ste obe ti velesili sporazumeli se za složno postopanje na Balkanu; ta korak je vedel dalje, konečno do sporazumljenja in prijateljstva med obema državama. Ti dve velesili imati na Vstoku največ interese; kajti če ste složni onidve, mora nastati evropski koncert v tem pogledu; ta koncert se je obnesel sedaj, in je nadeja, da pokaže v analognih slučajih svojo silo tudi v bodočnosti. Anglijo je bilo treba poštovati, tudi če je tu in tam ostala trmasta, ker ni bi bilo varno bez njenega soglasja ukrepati gledé na Balkan. Minister govori s toplimi besedami o evropskem koncertu ter pravi, da je prestal preskušnjo ob požaru, in ta pre-

skušnja ga sposobi, da ostane važen činitelj pri uravnavanju vstočnih razmer. Kar je letos dosegel ta koncert, more se prištevati, misli govornik, najboljšim delom diplomatske umetnosti.

Takó bodo odslej sledile tudi reforme v Turčiji, seveda ne po zapadnoevropskem zgledu, temveč take, da bode življenje in posestvo varno, in to more, ako hoče, tudi sultan doseči. Sultan ima mnogo dobre volje, ko bi ne bilo zapeljivcev in intrigantov okolo njega.

Kar se dostaja odnošajev Avstro-Ogerske k posameznim državam, pravi minister, da je naše zavezno razmerje k Nemčiji danes, kakor poprej, in, *kakor se nadeja*, še dolgo vrsto let glavni steber naše politike. To razmerje sloni na enakomernem razdeljenju vzajemnih prav in dolžnostij. Trozveza je dobila državljansko pravo v Evropi, in naša zunanja politika stremi nepremično, da se konsoliduje to mesto trozveze. Minister se je sam preveril na dvoru v Monzi, da italijanski državniki popolnoma soglašajo z nami v pol. vprašanjih. Naša zadača pa bi bila ne popolnoma, ko bi se ne trudili, pridobiti prijaznih in zaupnih odnošanj k ostalim državam.

S takim stremljenjem je Avstrija dosegla sporazumljenje z Rusijo. Ob homatijah vstočnih je naša diplomacija spoznala, da ni nikakih diferencij, ki bi se z dobro voljo ne mogle poravnati med Avstrijo in Rusijo. »Hitro ko se je moglo konstatovati, da obe velesili želiti vzdržati *status quo*, da Rusija jednako, kakor mi, odločno zavrača vsako misel privojevanja na balkanskem poluotrovu, in da je na obeh straneh tvrdjen sklep, spoštovati nezavisnost in samodoločbo posameznih balk. držav, in da obe izključujeta prevesje vplivanja na njih notranjo usodo, je bila nakrat ustvarjena podstava za sporazumljenje.«

»Pod takimi okolnostimi smo lahko spoznali, da se nikakor ne križajo naši interesi, da temveč, kot državi, katerih se najbolj dotikajo vstočne homatije, imamo popolnomo vzrok, držati skupej in ostati v stalni dotiki, da bi zaprečili vsako razposajeno gibanje na Balkanu, in da bi napravili konec dosedanjemu rogoviljenju, ki nas je, drugega proti drugemu, izrabljalo na svoj dobiček.«

»Pri predpolaganju teh principov smo vsekdar pripravljeni, gojiti najožje sporazumljenje z Rusijo, in mi vidimo torej v nedavno srečno pričetem odnošaju k Rusiji zanesljivo novo mogočo poročstvo za evropski mir.«

S Francijo, s katero ni navskrižij v interesih, je cesarstvo v najboljših odnošajih. Skupno ste postopali obe velesili tudi ob vstočni krizi. Z Anglijo je ravno tako, kljub temu, da je bila vlada v navskrižju z nami gledé postopanja na Kreti in v navskrižju celó z Angleži samimi. Z Romunijo so odnošaji zaupni, in te stremiti obe vladi ohraniti in še okrepiti, in zato imajo romunske stranke razum, in se ne dajo motiti po hujskačih, — misli naš minister. K balkanskim državam ima vlada simpatije, in mera teh se bode ravnala po stopinjah prijaznosti teh držav k našemu cesarstvu. Treba jih je pohvaliti, da so se vedle letos v soglasju z velesilami.

V obče se je ohranil mir; treba bode premagati še kako težavo, no dosedanja sredstva, ki so se obnesla, bodo pomagala tudi dalje. Treba se je tega nadejati, ker, kakor se kaže, smo dospeli do obrata v raz-

voju Evrope, ki nas prisili k pozornosti na drugo stran. Veliki problemi gmotne blaginje se vsiljujejo od leta do leta z večjo silo, in sene smejo prezirati. Napočil je boj konkurencije s prekomorskimi deželami in zahteva brzo pa odločilne protibrambe, ako nočejo evropski narodi trpeti škode ter hirati pa poginuti. Ta zadača je težavna, in najbrže dobi bližnja doba njen značilni znak. 16. in 17. vek so polnili verski boji, 18. vek liberalne ideje, 19. vek označujejo nacijski boji, in 20. vek bode najbrže polnil boji za obstanek na trgovinsko-politiškem poprišču; zato so dolžni evropski narodi združiti se, da bodo mogli uspešno boriti se za uslovja svojega obstanka. Čas miru je napočil, naj ta čas porabijo narodi v zbiranje svojih sil, da jih obrnejo k temu cilju. S to željo završuje naš minister svoja pojasnila.

Madjarski delegati so se bez izjeme in bez pridržka zahvalili voditelju naše zunanje politike. Pl. Berzeviczy se tolaži tudi gledé na Romunijo; njeni državniki, če so poprej tudi irredentistiškega mišljenja, so potem lojalni in zastopniki domačih interesov. Treba pa je, da romunski državniki tudi nadalje potlačijo irredentistiška pojavljanja. Delegat se raduje tesne zveze z Nemčijo, in so mu nepozabni dnevi prebivanja cesarja Viljema v Budimpešti. Tudi Italijo poštevajo on kot Madjar ravno takó, kakor Nemčijo, in z Italijo je razmerje Avstrije ravno takó intimno, kakor z Nemčijo. Simpatično se izraža o stavkih, ki se dostajajo Rusije. Delegat tvrdi, da Ogerska ni nikdar bila nezaupna nasproti Rusiji in njenemu naravnemu razvoju. (No, no, spomnite se zadnje rusko-turške vojne pa pisanja vaših listov še za Stambulova etc., pa se pokaže vaša sedanja trditev v drugačni svetlobi. Op. stavčeva.) Rusija, ki gleda na svoj notranji razvoj, je najboljši zaščitnik evropskega miru in kot tak naš naravni prijatelj.

Priporoča ministru v pospeševanje, da se zasnuje stalno mednarodno razsodišče. To je Gol. tudi obečal. Kar se dostaja ministerske izpremembe v Belgradu, pravi minister, da na njo ni on vplival čisto nič. To bi bilo tudi v protislovju z dogovorom z Rusijo, da ne bode ne ta, ne Avstrija iskala prevesja v vplivanju na balk. države. — Falk je naposled izrekel soglasje in priznanje vodstvu zunanje politike.

O izvajah avstr. delegacije pa v bodoče.

8 milijonov je več nego 15 milijonov!

Avstrijski Nemci zagovarjajo svoja prava in predprava ne le z dejstvi, opravičenimi razlogi, temveč tudi z različnimi sofizmaty; Slovani pa poslednjih ne razkrivajo primerno in jih še manj pobijajo. Slovanske stranke v državnem zboru se ali naravnost posmehujejo ali pa se v obče vedejo, kakor da bi bile zmagovite uže radi tega, ker je pravo in pravica na njih strani. Mnogo tvrdjenj z nemške strani je res takó plitvih in malovrednih, da se pošteno mislečemu, človeku ne zdi vredno, reagovati in odgovarjati. Sosebno kar so letos zagrešili nemški zastopniki in celó vseučiliščni profesorji, nameščeni v Avstriji in Velikonemčiji, je takó podlo, nizko in lažljivo, pri vsem tem črez vse mere lahko mišljeno in tvrdjeno, da količkaj zreli politiki na take logične in dejstvene kozle ne

morejo in ne marajo odgovarjati zaresno. Tu pa tam je v navedenih zagovorih nemških strankarjev nekoliko resnice in nekoliko lažij, in kolikor se taki razlogi obračajo k širšim množicam nemške narodnosti, večinoma dosežejo svoj namen, ker množice ne morejo razločevati finosti zavijanja in preobračanja dejstev, zajedno so uže naprej razpoložene verovati kot čisto resnico to, kar jim dan na dan propovedujejo različni politički apostoli in agitatorji. Zgodovino avstrijsko so ti voditelji nemškega naroda takó popačili, da bi lažij ne iztrebili, ko bi več rodov zaporedoma popravljali in govorili na podstavi dognanih zgodovinskih dejstev.

Tudi ko bi vse drugo ne pomagalo čisto nič, nemške mase so danes v vseh slojih preverjene, da Nemci imajo v Avstriji zaslužene predprave, in da hegemonija jim mora ostati i nadalje v naši državi. Prvenstvo je nemškemu narodu danes takó čista resnica, kakor kak stavek iz Marxove teorije današnjim socialnim demokratom.

No, mi se hočemo tu dotakniti jednega samega sofizmata nemških agitatorjev. Še dr. Russ je v 25. seji od 12. nov. t. l. v zbornici poslancev nasproti gr. Badeniju zaklical: „A ne z manjšino v tej zbornici, temveč z največim, najomikanejšim in delavnejšim narodom („Volksstamm“) te države, je vlada v hudem nasprotju ...“

Mi se tu oklenemo trditve o *veličini*, velikosti nemškega naroda, ki bi bil po trditvi nemškega liberalca dr. Russa in drugih nemških somišljenikov največi narod ne le tostranske polovine, temveč v obče skupne Avstro-Ogerske. Dr. Russ je rabil besedo „Reich“, in to pomenja po današnjih pojmi nemškega jezika ne le državo, temveč specijalno skupnost kakega velikega političkega okvira, kakor govoré o „Reichu“ v protestantskem cesarstvu, in pri nas tedaj, kedar razumevajo celo našo monarhijo.

Dr. Russ s tovariši ima navidezno prav, dejanski pa nima prav. Slovani pa ravno na to stran tak sofizmat mirno poslušajo in glas o njem molčé požirajo. To pa iz mnogih tehtnih vzrokov ni prav.

Nemci sestavljajo in predstavljajo v združenju raznih svojih plemen v resnici največi narod v tostranski polovini in tudi v skupnem cesarstvu. Na kaj pa se opira ta skupnost? Na nič drugega ne, kakor na dejstvo, da imajo poleg svojih živih narečij tudi jeden obči literaturni jezik. Drugače so razdeljeni na plemena, kakor avstro-ogerski Slovani. Mase nemškega naroda same občutijo veliko razliko med svojim govorjenim narečjem in občim pisanim jezikom. Še letos so nemški zastopniki celó v drž. zboru pobijali Badenijeve jezikovne naredbe s tem, češ, da ni dovolj, da zna sodnik samo velikonemški, marveč mora znati tudi narečje tistega plemena, med katerim in za katero je nameščen v določenem sodniškem okraju. Iz tega je razvidno, da se, kljubu občemu literaturnemu jeziku, Nemci sami delé o raznih plemenih in narečjih, katera govoré ta plemena. Poslednja tu in tam celó pišejo svoja narečja, in kolikor je to dejanska resnica, se ta plemena čisto nič ne razločujejo od slovanskih plemen, katera so se po raznih zgodovinskih vplivih, z razumom in nerazumom, oprijela posebnih pisanih jezikov, ki so kot taki tudi umetna tvorba, nikakor pa ne toliko oddaljena od živih narečij, kakor so od-

daljena in različna narečja velikih narodov od njih velikih občih literaturnih jezikov.

Naj pa so n. pr. narečja nemška in slovanska pisana ali ne, faktum ostane, da nemški narod ni kot tak kaka posebna fiziološki celota, temveč je nekak abstraktum, ki prezira razlike plemen in poševa le to, kar je skupnega vsem plemenom nemškimi. Na to skupnost je delovala kultura, pri Nemcih sosebno tudi s pomočjo občega literaturnega jezika. Podstava vsej tej, naposled kulturni skupnosti so ravno razna nemška plemena. Radi te raznoterosti plemen bi Nemci ne bili dosegli nikdar sedanje kulturne jednote, ko bi ne bila vplivala na to obča, Nemcem čez tisoč let ugodna politika in uže blizo 400 let s politiko vred tudi sedanji visokonemški literaturni jezik. Podstava pa ostajajo i nadalje tudi Nemcem in njih skupnosti razna nemška plemena. Ko bi tem plemenom danes pobrali vse, kar so vstvarila tekom 1000 let, začela bi se zopet boriti in delovati in poleg vseh razlik v mišljenju, čuvstvovanju in vidnemu delovanju, — bi dospela čez toliko in toliko vekov zopet do kake kulturne skupnosti in morebiti tudi do skupnega literaturnega jezika.

Slovani so gledé na sestavo plemen popolnoma analogni in jednaki Nemci; jedni in drugi so sestavljeni iz plemen: razlika je le v tem, da so slovanska plemena do danes delovala bolj ali manj ločena, da so takó hoté ali ne hoté sprejela oddeljena narečja tudi za pisane jezike. Politika, ki je bila močnejša, nego posamična plemena, je učinila, da so ta plemena ostala bez skupnosti, in so takó, kakor so mogla, delovala po svoje, naposled vstvarila tudi taka in taka kulturna dejanja. V mnogih stvareh je bil njih razum močnejši, nego njih fizična in politička sila, in ko bi jih bil vodil zgolj razum, bili bi se v tem stoletju dospeli do večje kulturne skupnosti, nego se kaže danes. Vsaj pisanih narečij in različnih *Abc* bi ne imeli toliko, kakor jih kažejo sedaj. Naj pa so te kulturne razlike kakoršne koli, dejstvo vendar ostane, da kri slovanska ni še uničena v raznih plemenih, in da je ta sposobna delovati tudi drugače, ugodniše za kulturno in torej tudi literaturno skupnost, nego doslej. Dajte tem plemenom dovoljne političke svobode, pa sama dojdejo do tega, kakó je treba poleg domačih narečij gojiti tudi kako večjo *bolj občo* kulturno in z njo vsopredno združeno literaturno skupnost.

No, še kljubu najneugodnišim političkim in zgodovinskim dejstvom, ki so krojila in izolovala slovanska plemena, so ta plemena vstvarila mnogo analognega, podobnega in celó jednakega v raznih kulturnih pojavljenjih in tvorbah. Toliko bolj bi delovala v smislu kulturne in literaturne skupnosti, ko bi jih ne tlačila politika in vsiljujoča se kultura gospodovalnih in hegemonistiških narodnostij.

Naj pa se koncem koncov označujejo slovanska plemena s kakoršnimi razlikami koli, toliko je v njih občega, da so ostala in so še slovanska, in da imajo vsaj toliko sposobnosti in tvorbenega duha v sebi, da bi mogla, ob ugodnišem političkem položaju in razvitišem razumu za obče kulturne vezi, delovati v smislu skupne kulture in literature, kakor drugi veči in manjši narodi. To so dokazali Rusi in, dokler so bili skupej, tudi Poljaki. Tak razum so imeli in ga še imajo tudi Čehoslovani in Slovaki; tak razum so kazali v prvi tretjini tega stoletja tudi Jugoslovani, imenoma Hrvati,

Srbi in Slovenci, in proti Jugoslovanom se je vtilkala deleča separatistiška politika, da se niso združili v jedno kulturno in literaturno jednoto.

Podstava je torej Slovanom analogna in jednaka, kakor Nemcem in drugim velikom narodom. Slovanom so vsaj v tem stoletju poleg plemenskih imen pridelali tudi splošno generalno ime »Slovani«. Ali naj ostane to ime samo radi parade, radi lepšega? Nemci v »rajhu« in tu doma trdijo, da se boré proti Slovanom, proti Slovanstvu? Kakó razumevajo ta boj? Ali takó, da vidijo na jedni strani n. pr. skupno Nemštvo, na drugi strani pa jedenkrat samo Čehe, potem zopet samo Slovence itd.? Ali pa vidijo avstrijske Nemce na jedni strani v skupnosti in Slovane na drugi strani zopet v skupnosti? Nemški boritelji, kakor se vidi, razpolagajo s Slovani, kakor se jim zdi primeruo za vsako ločeno akcijo; za Češko porablja skupnost avstrijskega Nemštva in celó »obče poroštva« zvananjih Nemcev; kedar pa govore v obče, v smislu agitacije, tedaj predstavljajo množicam avstrijsko Slovanstvo v skupnosti, da bi bolj ogreli te množice za svoje namere. Za Češko so vzdignuli na boj toliko — in tolikokrat domače in 50 milijonov zvananjih Nemcev.

Po taki logiki bi mogli tudi Slovani vspešno braniti se. V tostranski polovini je vendar le kakih 8 milijonov Nemcev in kakih 15 milijonov Slovanov. Ako Nemci v bojih proti Slovanom prezirajo svoja plemena in se čutijo in vedejo le kot Nemci, imajo tudi Slovani analogno pravo, prezirati ime raznih svojih plemen, pa se v resnici, po zgledu Nemcev, smatrati Slovani. Potem dr. Russ in tovariši ne bodo imeli več tolikega poguma, trditi, da so Nemci v cesarstvu ali tudi samo v tostranski polovini »največi narod«. Nemci sestavljajo v primeri s Slovani skupne monarhije jedno tretjino slovanskega naseljenja; njih je torej trikrat manj, nego je Slovanov, in v tostranski polovini je Slovanov vsaj *dvakrat* toliko, kakor Nemcev. Če v obče velja kaj splošno ime »Slovan«, treba je je poštovati tudi v politiki; takó ali takó.

Slovani sami pa imajo prvi dolžnost, da ne ostanejo to samo po imenu, temveč tudi dejanski. Še le potem bodo videli, v kakem tužnem položaju je njih politikovanje. Če pogledajo Slovani v zbornico poslancev centr. parlamenta, vidijo, da 15 milijonov slovanskega naseljenja nima več zastopnikov, nego pa 8 milijonov Nemcev. To je napravila Schmerlingova volilna geometrija, ne da bi bili to geometrijo popravili ob novi volilni reformi. S stališča volilnih redov pomenja 8 milijonov Nemcev v resnici več, nego 15 milijonov tostranskih Slovanov. Dr. Russ in tovariši bi morali drugače govoriti v parlamentu; trditi bi morali, da skupnost nemških poslancev je največa v drž. zboru, ne pa da je nemški narod največi v skupnem cesarstvu.

Tudi gledé naobraženja lahko govori dr. Russ v superlativu; saj so Nemci sami odmerjali niže, srednje in najviše šole najprej sebi in potem, kakor so hoteli, drugim narodom. Gospodarstvo državno so tudi takó merili, da je pripadlo največ nemški narodnosti na korist; potem more narod dospeti tudi do največje marljivosti. Tudi Slovani so marljivi, kjer imajo, pri čem biti; če pa se morajo izseljevati, potem seveda morajo kazati svojo marljivost drugod, zvanaj domovine.

No, nam ni tu do razkrivanj o drugih sofizmatih; dovolj je, če smo primerno zavrnuili tvrjenje, kakor

da bi 8 milijonov Nemcev znašalo več nego 15 milijonov Slovanov.

Nemški zastopniki in agitatorji vedó dobro, kake slabosti so med Slovani; med poslednjimi so za Slovanstvo Poljaki vedno manj zanesljivi, nego najbolj razvpiti nemški ultramontanci, in sedaj se kaže, da Nemci so nacionalno jedini, in je poroštvo med njimi, da bi se združili takoj vsi, kedar koli bi pretela nemški narodnosti zaresna opasnost. Med Slovani pa ni takega poroštva, in Poljaki so najtužniši primer za to trditev. A tudi bez Poljakov bi kakih 12 milijonov tostranskih Slovanov še vedno kazalo na več, nego kaže število 8 milijonov Nemcev. Poslednji pa imajo Žide za seboj in ves notranji aparat in celó zvananje politiko, in nemški obstrukcionisti so se nadéjali pomoči od velikonemške diplomacije letos, takó, kakor je bila ista vrgla v svoj čas Hohenwarta in njegove fundamentalke. Ne veličina ali velikost, ne večina nemškega naroda ne zmaga nad pravom slovanskih narodov, pač pa ves aparat, ki stoji v brambo nemške hegemonije. Toliko večja potreba se kaže, da slovanska večina naseljenja doseže vsaj svoja prava, ki so po zgodovini in ustavi jednaka s pravom drugih narodov. Faktična večina se bori za pravo proti hegemoniji manjšine; vsaj v tem smislu je tudi dr. Herold naglašal resnico v drž. zboru.

Prvi snieg.

Svanu hladno jutro. Nebo tmasto, sivo,
Zasičeno sniegom sipa ga kó pljeva, —
A na velik prozor palače gosposke
Stupi krasna dama, pa pospano zieva.

Pramen crne kose spustio se na grud,
A zamamne forme košulja sakriva.
Sjajni pogled sneno uprla na cestu,
Pa o budúcnosti skoraj slatko sniva...

Vidjela se veče kao prvu zviezdu
Na zabavi svakoj, na svakomu balu;
Okolo nje se šapće zavišću, divljenjem, —
A ona uživa u svom karnevalu...

Uz nju se okuplja celi roj mladica;
Sva „jeunesse d'oré“ je uprav' začarana, —
A ona se smieši, ili žarko gledne,
Ili biesno pleše sve do biela dana.

Ta jošte je mlada, u cvietu života,
Stupila je tekao na poprište svieta; —
A njen stari suprug volju svaku vrši,
Ne će da joj priče, da joj sreći smeta...

... Eno tamo spava... Pritisla ga ljeta,
Sjedine ga rese, teško... teško diše...
Ah, a ona mlada kao kaplja rose,
Pa uz suhu biljku mora da bitise!...

Poglednula mrko na svog starog druga,
Pa se podsjetila mladog štovatelja...
Razvedri se pogled... Stari će izdahnut...
Onda će se moći vršiti svaka želja!...

A vani sve tiho prvi snijeg sipi,
Spušta se lagano na krovove grada,
Kano da će pod tim zastorom nevinim
Trag iščeznut svaki nevolje i jada...

U podrumu iste palače gosposke
Plače malo diete samo, ostavljeno.
Tu je skromni stanak nekog ubogara...
Ah ono je samo — a tako je zdeno!...

U jutro je pošao na nadnicu otac,
Da za koru kruha gdješto zaradi; —
Tako bar je rekao svojoj paloj ženi, —
Pa joj preporučio da se poda nadi.

Ta već drugi dan je što nemaju kruha,
A žena se skita i absintom tješi,
Što joj daju njeni prijatelji vjerni; — — —
Kad želudac biesni tko da tad ne griješi?!...

I danas je majka otišla za mužem,
Ostavila samo djetesce nejakom...
Neka čeka... čeka... Nek se poda nadi...
Ta uz absint sada tako joj je lako...

I dok ona biesno absint u se lijeva,
Neki „ludi“ jadnik u rijeku skoči...
Zagrgolji voda — — — pa se dalje gura — — —
U podrumu diete samo suze toči...

A po gradu buka od poslenih ljudi.
Prvi snijeg sipi na krovove grada,
Kano da će pod tim zastorom nevinim
Trag iščeznut svaki nevolje i jada!...

Zagreb, 11. XI. 1897.

Vladimir J. Teharski.

Lepa čestitka.

Dični naš pesnik, častiti duhovnik **Janez Bile** v Bistrici na Notraejskem, zložil je sivemu svojemu pobratimu iz mladeniških let, g. M. A. T., ob njegovem naznačenju na više sodniško mesto to-le pesmico:

Slovenska naša domovina
Spoštuje vernega Te sina,
Ki vsaki čas, na vsaki hod
Podpiraš, ljubiš bratov rod.
Ti čistil milo govorico
Slovencem si preziranim,
In branil vknjiženo pravico
Primorcem si zatiranim.
Narodu svému srcem vdan,
Iskren, značajan si Slovan.

In ko obhajaš častni dan,
Ko te vsprjel je dom krasan,
Kjer viša sodna je oblast:
Dosegla v Tebi slavo; čast
Slovenska draga domovina,
Ki vrlega rodila sina.

Mnogaja leta zdrav nam bodi,
Premnoga leta modro sodi;
Resnica sveta in pravica
Še dalje bodi Ti vodnica;
In Bug ne daj Ti prej umreti,
Da bratom lepši dan prisveti.
Gospod Te milostno ohrani,
Dokler zagledaš, da Slovani,
V Primorju narod starodavni,
Osrečeni, enakopravni
Veseli dan so doživeli,
Dosegli to, kar so želeli. —

Vladimir Ivanovič Dalj.

22. sept. t. l. praznovala je Rusija v predalih svojih povsednevnih izdanj 25letnico smrti velikega svojega sina **Vladimira Ivanoviča Dalja**, umršega 22. sept. 1872. l. v prvoprestolni Moskvi.

Na Ruskem je menda le malo ljudij, bavečih se s knjigami, kateri bi ne znali, kdo da je bil Dalj za Rusijo sploh, posebno pa za preprosti ruski narod i njegovo stvarino — narodni jezik. Vsaj Толковий словарь живого великорусскаго языка je plod uma i truda, kateremu ni bilo i še skoro ne boče para,

kar se tiče izvirnosti i bogatstva tvarine. Za predali Rusije Dalja tudi znajo učenjaški krogi, vzgajajoča se mladina mi pa menda ne bo nehvaležna, če jej podam nekoliko črtic o možu epohalnega pomena v ruskem učenem slovstvu.

Vladimir Ivanovič je bil rodом prav za prav Datčanin, veroizpovedanjem pa protestant, dasi se je rodil v Luginji slavjanosrbskega ujezda jekaterinoslavske gubernije 10. nov. 1801. l. Njegov otec Ivan Dalj služboval je v državnem luganskem zavodu — tovarni kot vrč (zdravnik), je prišel v Gatčino pod Petrogradom v taistem zvanju, a naposled je postopil v mornarico črnomoško i se preselil v Nikolajev.¹⁾ Od tod odpravili so 1814 l. malega Dalja v mornarsko šolo v Petrogradu, katero je z odliko okončil 1819. l.

Velika отечественная война probudila je v dre-mavšem, no uže ne opavšem ruskem narodu vse sile narodnega obstanda, med kojimi je prva seveda bila plamennega domoljuba. Pojavila se je samozavest v vseh plasteh ruskega občinstva od мужика do ба-рина, našli so ruski narod, oporo Rusije, a pojma „дворянство“ i „подлое состояние“*) odšla sta krat za krat v večnost. Beraški i zabit je bil ta narod vnanje, notranje pa je projavil toliko sil, da so takoj govorili o narodnem duhu, kojega najvidnejši izraz je narodni govor: rusko občinstvo zamolвило je po dolgem plenu v inorodnih tiskih jezikom svojega naroda, izpregovorilo je po — ruski. To veliko metamorfozo, to globoko prerojenje ruskega družbinskega življenja i nastrojenja čutila je najsilneje ruska mladina. Ta mladina je kmalu dala odrastke, je poznala mladike, katerih se je oklenulo narodno dviganje: narodna ideja si je našla svoj konkretni izraz, se je utelesila v svojih najgorših nositeljih, h kojim je pripadal tudi Vladimir Ivanovič Dalj.

V mrzlo zimno noč skripele so po cesti iz Petrograda v Moskvu okorne pošne sani. Na saneh sedel je mlad mornar — mičman Vladimir Ivanovič Dalj. Sedel je v novem formenem plašču. Obleka bila je res lepa, topla pa ni bila, i Vladimir Ivanovič zvijal se je na lik kače od mraza, od katerega je kar pokala vsa okolica. Voščik, prebrisana glava iz Novgorodske gubernije, ogledoval se je s srčno bolj na trepatavšega od stuže (mraza) sedoka i obrnuvši svoj pogled k nebu, izreče mu v tolažbo: „замолаживаетъ!“ — „Какъ замолаживаетъ?“ — povprašal je Dalj. Voščik mu je pojasnil besedo, katero je Vladimir Ivanovič, ne glede na silni mraz, i r. e. j zapisal v svoj dnevnik pojašnjenjem Novgorodca: „замолаживатьъ — иначе насмурить — въ Новгор. губерні. значить замолаживаться тучами, говоря о небу, клониться къ ненастью...“ Te vrstice bile so prve, bile so zarodišem velikanskega truda, kateri je vsemu učenemu svetu znan pod uže navedenim naslovom, ali prosto „Daljevega slovarja.“ Če pri-

¹⁾ Ivan Dalj, prirodni Datčanin, sprejel je rusko poddanstvo l. 1797. Bil je plameni ruski domoljub ter je l. 1812. gorko žalel, da njegovi otroci po malosti svoji še niso mogli braniti svoje domovine. More biti, da je tukaj glavni ključ toliko plamteče sinove ljubezni k vsemu ruskemu.

*) Seveda v smislu Fonvizi: „ke Prostakove, katera je, bitko tognije, tvrdila: „Dvorjanin, če hoče, celo sluge ni voljen (= ne sme) našibati! Zakaj so nam neki dali ukaz o voljnostih dvorjanstva?“ (Manifest Petra III. 1762. l.) D. V. Davydov pa tako poje:

А глядишь — нашъ лафаетъ,
Брутъ или Фабрицій
Мужичковъ подъ пресъ кладеть
Вместѣ съ свекловницей... (jhl preša v pejsu!)

pomnimo, da je slovar začel izhajati l. 1861. do leta 1868., je torej razvidno, da je zbirka za slovar trajala od l. 1819., *torej celih 40—50 let!* To so leta več kot srednjega življenja, i kakęga raznoterega življenja!

V mornarici služil je Vladimir Ivanovič le kakih 5 let. 1826. l. pa je postopil v Jurjevsko vseučilišče na medicinski oddel z Inozemcevim i Pirogovim, katera sta pozneje dosegla prvenstvo med ruskimi vrči-učenjaki. A Jurjevske univerze Dalj ni skončil redno, pač pa so mu dali »doktorja« uže čez dve leti ter ga odposlali na vojeno torišče proti Turčiji, kjer se mu je pripetila velika nevezgoda z njegovo zbirko za slovar, katero je nadaljeval marljivo, premarljivo. Nakopilo se mu je stvarine toliko, da so mu dali svojega verbljuda, kateri je vozil Daljeve zapiske. Okolo Adrianopolja zginul je nakrat verbljud, ugnali so ga Turki. Osiroteviši Dalj je tugoval po svojih zapiskah bez konca i kraja, ko mu čez dober teden vrnejo verbljuda z zapiskami: *kazaki so ga odbili nazaj i tako rešili pozor- nęga plena Daljev slovar...*

Vojno proti Turčiji zmenila je prva poljska vstaja, katera tudi ni minovala Vladimira Ivanoviča, odličiv-šega se v njej na podobje Horacija Koklesa. Julija l. 1831. Knez Paskevič oblega Varšavo. Ridiger, poveljnik 9. kora, v katerem je bil tudi Dalj, podstopa k Varšavi, da bi ščitil svojega glavnega poveljnika od poljskih čet. Ruska podporna vojska prispela je uže do vesi Jožefovoj. Nakrat prišla je vest, da 12tisočna vojska poljskih vstašev napira z zada Ridigerjeva kardela. Preprava čez Vislo bila je nemogućna, most so uničili vstaši do prihoda Rusov. V odredu Ridigerja inženirja ni... Tedaj je Vladimir Ivanovič podspel k svojemu poveljniku, popeljal ga je v svojo bolnišnico — žganjarski zavod ter mu pokazal celo goro praznih sodov, prigradnih na most. Most so provedli, pospeli pa so tudi Poljaki. Vladimir Ivanovič pogovarja se z njimi, dokler se ni prepravil poslednji ruski vojak. V sredini mosta je drzni Vladimir Ivanovič skočil v sod, v katerem si je poprej priredil ostro sekuro ter z njo preseka tolste vrve, samega sebe pa je priporočil valovom Visle, katera mu je prizanesla, most pa z neprijatelj-sko vojsko, je takoj unesla, da od njih ni ostalo niti sleda... A vražje krogle? Tudi te so ga velikodušno minovale, i Vladimir Ivanovič je dospel blagopolično i srečno na levi breg Visle, *kjer ga je vsa vojska sprejela radostno kot svojega rešnika, kot spasi-telja ruskega znamenja, ruske vojne česti i slave!*

L. 1833. je Vladimir Ivanovič ostavil medicinsko službo ter je odpravil se v Orenburg k znamenitemu grofu V. A. Petrovskemu. S poslednjim bil je v pohodu (vojni) proti Hivinskemu hanu, okončivšem se ne le malovspešno, no prosto žalostno. O tem pohodu napisal je Dalj nekoliko pisem, katera so še za njegovega življenja pojavila se v „Русск. Архивъ“. Ta pisma Dalja kažejo človeka nenavadno skromnega i opreznega.⁹⁾

⁹⁾ V svoji skromnosti si je Vladimir Ivanovič sam najtoč-neje označil veljavo i mesto v ruskem slovstvu. „Jaz nisem umetnik, to ni delo mojih rok,“ trdil je on svojim prijateljem v odkriti besedi. „Jedno je, izkopati zlato iz skritih rudnikov narodnega jezika i bita ter postaviti ga svetuna pokaz; drugo pa — predelati izkopano rudo v mična izdelja. Na to najdejo se ljudje pomimo mene.“ Prirodnih literaturnih sposobnostij mu seveda nikdar ni odrekal; a vsa njegova beletristika bila je nekaka poskušnja, pridati praktičen smisel tem bogatim, gorostastim zapisom znanja ruskega narodnega bita, ruskega jezika i ruskih pravov, katere mu je dalo zorko opazovanje, globoko izučenje i večno delavno i nenavadno raznoobrazno, dolgo življenje.

V njih niti besede ni o poveljniku ruske konjice, zlobnem na Rusijo Poljaku Ciolkovskem, dasi so znali vsi, da je glavni vinovnik (krivec) neudache bil ravno ta Poljak, omamivši Perovskega i namišljeno pogubivši v snežni planjavi celih 12 tisoč verbljudov! Ko je Perovskij uredil se v Petrogradu, kjer je postal kmalu minister notranjih poslov, Vladimir Ivanovič odrinul je tudi v Petrograd za svojim darovitim i vplivnim pokrokoviteljem, kateri pa je vedno trdil sam, da bez Dalja mu kar ni bilo možno živeti, kar se prav dobro strinja z navadnim javljenjem, da visoka go-poda treba svoje obrazne štafaže. Vladimir Ivanovič svoje svubode i samostalnosti seveda grofu ni ustopal nikoli i nikjer; a fakt je to, da so nanj vzvalili ves odgovorni trud celega ministerstva: Dalj je napisal vodilo gubernskim pravljenjem, katero do danes ni zastarelo; Dalj je urejal dvorjane — reveže, pa tudi kmete velikih posestnikov je prav za prav on ustrojil; Dalj je pisal vse doklade (poročila) za carja i je sestavljal letne račune ministerske; tudi vloge v gosudarstveni (državni) svet bile so delo Daljevo. Tolika delavnost je seveda s časom nadloimla jeklene sile Daljeve. Graf Perovskij je volens — nolens moral pritrditi prošnji svojega neumornega pomočnika, naznačiti ga upraviteljem udelne kontore²⁾ v Nižnjem Novgorodu. L. 1849. zapustil je Vladimir Ivanovič na vselej Petrograd i, prosluživši ne dolgo na Volgi, stopil je v pokoj v prvoprestolni Moskvi, *kjer se je do po-slednje minute svojega življenja bavil izključno slovstvom.*

Glavna slovstvena dela Vladimira Ivanoviča so: „Сказки луганскаго казакъ“, „словар“, „Пословицы Русскаго народа“ i „Солдатекие и Матросские Доедги“.

Pravica zahteva, da „сказке“ cenimo z zgodovin-skega stališča, ne pa s stališča kritike naših dnij. Ka-kimi proizvodi je mogla pohvaliti se tedanja ruska literatura gledé opisanja življenja prostega ruskega na-roda? Kdo je znanil tedanje rusko občinstvo s poseb-nostimi selskega bita, selskih šeg i navad? Dramatični proizvodi Poljevoga i Kukoljnika so mikali tedanje ob-činstvo svojim globokim domoljubjem, to je res: a selski prizori tedanjih dramaturgov so površni i utirrovani, a Bulgarinski romani so še bolj slabi izvirniki ruskega istino-narodnega življenja. Daljeve „skazke“ bile so prve resnične slike narodnega bita, življenja ruskega naroda, naroda robskega, pa vendar naroda vstvarjenega po podobi božji. Sam Puškin je od radosti pod vplivom Daljevih skazek napisal skazko o „Рыбакъ и золотой рыбакъ“ ter jo posvetil i v rokopisu poslal Vladimiru Ivanoviču z naslednjim podpisom: „Твоя отъ твоихъ! Сказочнику казакъ луганскому сказочникъ Александръ Пушкинъ.“

»Daljev slovar« našteva več nego 80.000 besed, se je tiskal v teku celih 8 let na sredstva carska i po volji pokojnega Aleksandra Nikolajeviča. Pomen tega velikanskega dela objasnil je sam Vladimir Ivanovič v „Напѣтномъ Словѣ“ k »словарju«. On meni, da se je ruski jezik od Petra Velikega do njegovih časov grdo kvaril inozemščinoj, da tako dalje ne sme i ne more biti. Dokazom temu služijo nadarjeni, istino ruski pisatelji Derzavin, Karamzin, Žukovskij i Puškin, kateri izbegajo v svojih tvorjenjih inostranščine, katera se šopi-ri v oficijalnih krogih. *Jedini pravi izvirnik bodočega ruskega kulturnega jezika more i mora biti le ruski na-*

²⁾ Udel — apanage, kontora — comptoir, torej upravnistva, katera upravljajo zemlje i sploh imetje, katerim živé carski, velikoknežji i knežji dvori.

rodni govor. Drugega, jednakega poslednjemu, vira ni i biti ne more. Da je Dalj zadel pravo, to pač vsak vé, kateremu je vsaj nekoliko znan razvoj novejšega ruskega kulturnega jezika.

»Poslovice ruskega naroda« zagledale so beli dan leta 1862. Vladimir Ivanovič je to zbirko narodnega blaga precej raneje dovršil, nego slovar. *A to i drugo delo je zadrževala Petrograjska Akademija nauk*, v kateri so tedaj seveda sedeli čistokrvni Germani, če ne izključno, pa vsaj v velikanski večini. Tudi III. oddeljenije ni nič blagovolilo k velikemu narodniku, to se pravi, prijatelju ruskega preprostega ljuda, na katerega so tedaj obrazovani ljudje, med njimi deloma tudi ruska vlada, gledali kot na živino, bez vsakih človeških dostojnosti. Po povodu »skazek« so ga zabrali i skrili tako globoko, da ga je jedva zopet našel vsesilni i blagi Žukovskij. Carja Nikolaja Pavloviča je vse bezpokojilo, a literaturni naučniki i obrekovalci mu kar spati niso dajali. Odkopali so v zbirki narodnih rekov celo množico takih pogovorek, katere so neki silno protivorečile pravoslavni pisani morali. Tako so se silno izpodtikali nad pogovorko „середѣ да пѣтица хозѣину въ домѣ не указчица“,**) tudi reka „у него рѣки долги“ — on ima obširno oblast — i „у него рѣки длинны“ — krade, da kar smrdi — bila sta večini Daljevih cenzorjev strašno nepovoljna. K temu je vsa umna Rusija gledala na Vladimira Ivanoviča kot na veliko narodno prikazen, narodno svetilo, katero je poslala previdnost božja na spas i slavo ruskega naroda v najgoršem pomenu te besede. Sam ostroumni Bělinskij povzdignul je Dalja do Gogolja, kateri je po njegovem mnenju bil največji ruski pisatelj.***) Sam Vladimir Ivanovič toži v prijateljskih besedah na „сѣднѣтельныя обстоятельства“, katera je najbolj videl v „учёныхъ по звѣнію людяхъ“, i katera so se zboljšala še le s smrtjo carja Nikolaja Pavloviča. Še le prejemnik tega je dal narodu svobodo ter je ocenil po zaslugah njegove predstavitelje, izražavše v svojih proizvodih istino narodni duh i narodne težnje. Daljev »zbornik« je nekako zrkalo narodnega gradiva v vseh obzirih narodne misli. Broji on 38 000 poslovic, pogovorek i raznih rekov. Če ima »slovar« najprej značaj jezikovni, ima »zbornik« najprej pomen duhovni, oba pa sta v okviru narodne slovesnosti taka spomenika, kakoršnim ni predalov časa: dokler bo živ ruski narod, dotlej bosta živa tudi »slovar« i »zbornik« Daljeva, a v njih bo živel i veliki um velikega trušenika — Vladimira Ivanoviča.

Ruskemu prostemu narodu pa je ostavil Dalj svoje »dosuge«, kar bode po slovenski »svobodne ure«. V »dosuge« izlil je Vladimir Ivanovič vse svoje znanje ruske narodne duše, vso svojo ljubezen k ruskemu preprostemu narodu. Ti proizvodi so kaj prigodni za narodna čitanja, katera se za poslednje čase prirejajo po vsej ruski zemlji. Seveda Daljevo znanje i ljubezen k ruskemu narodu nimata nič občenega s taisto narodno literaturo, katero so vstvarili »narodniki« od 60tih pa do naših let. Vladimir Ivanovič stoji na zgodovinskih tleh, v tem ko »narodniki« stojé na tleh mimoletnega

vlečenja. Vladimir Ivanovič stoji za starino i strogo versko pravoslavno narodno prosveto i odgojo, »narodniki« pa pod ličino napredka izpodkopujejo narodne ustojé ter tako grozijo obezličenjem pogubiti na veke večne svojega malika, t. j. ruski preprosti narod.

Vladimir Ivanovič piše razprave na teme iz sv. pisma, »narodniki«¹⁾ pa pravijo, da ni Bog vstvaril sveta, a svet je proizšel sam po sebi. »Verujtemi« — govoril je Dalj — »Rusija propade le tedaj, če izsahne v njej pravoslavje.« Zgodovina poslednjih let nani priča, da i ruski carji, i ruski državniki gredo po stopinjah Daljevih, ne pa sanjarijah ruskega »narodničestva« — gredo, dasi posele nekaj let grenkih izkušenj... Za take i jednake abecedne istine dostalo se je Vladimiru Ivanoviču od ruskih literaturnih absolutistov, alias zapadnikov — oj, oj! kakó mu je dostalo se!! Krasotami svojega leksikona: »nevednežem«, »mračnjakom«, »nazadnjakom« i t. d. so ga kar zasipali! Menili so, da so tako stvorili pred narodom svojo dolžnost, a spominu Daljevu posadili so tako marogo, iz-za katere nikdar ne zagleda beloga sveta. No najnovejše faze ruske prosvete kažejo, da Vladimir Ivanovič ni bil kratovidnež, ko je trdil, da je treba poprej primernega čtiva, potem še le bo možno dramiti narod; bez primerne duhovne hrane buditi narod, pa se pravi le drožiti njegove bolečine, ne imáje sredstev zalečiti mu skeleče rane... Od teh prepirov je prošlo pol veka, zvezda Daljeva ne mrkne, pač pa se razgreva, a rusko narodničestvo s pokladko zapadničestva hira, i poslednji njegovi poborniki bez vsake nadeje pojejo svojemu detišču odhodnico, vzivaje i »morituri te salutant!«

Polna harmonija slike zahteva še naslednjega podatka. Kakor smo uže rekli, bil je Vladimir Ivanovič po svojih roditeljih prav za prav Nemec i tudi vere nemške. A kar se tiče narodnosti, označil je Dalj svoje stališče jasno i bez vsake dvombe. »Ni poklic, ni vera, ni kri predkov ne delajo človeka lastnino te ali druge narodnosti. Duh, duša človeka — tukaj je lastnina človeka te ali one narodnosti. Čim pa se izraža lastnina duha? Seveda pojavljanjem duha — s mistijo. Kakor kdo misli, takó je tudi njegova narodnost. Jaz mislim po — ruski.«²⁾ Taka odkritosrčnost je pač besila nemške sršene v Rusiji, i ta stvar nam mnogo kaj pojasnjuje v epopeji Daljevih izdanij. Sila kola lomi — Vladimir Ivanovič dosegel je največjih nagrad za svoje velike zasluge,³⁾ pa dosegel jih je uže sivovlasi starček, njegove »izdaje« pa mu ruski Nemci nikoli niso odpuščali

I) »Narodniki« so bili začetkoma, v šalo ali resno, to pač nič ne de, slovanofili, kot odločni zagovorniki naroda i njegovih pravic. Pozneje pa je prešla ta klička k stranki z rudečkastim praporom. Ta stranka je sovražila Vladimira Ivanoviča ter je bila pred kakimi 40 leti, če ne vsesilna, pa vsaj vsemodna. Od nje je ostalo še malo mohikanov, sploh pa je iz nje izrasla novinki neomarksistov s historičnim „laissez faire“ do bolj udobnej kratki...

3) Tako opredeljenje narodnosti je seveda bolj zanesljivo, nego je teorija, da so v Daniji nekdanj bili Slovani, med njimi rod Daljev, dasi P. J. Melnikov pravi, da je Vladimir Ivanovič kar likoval, ko so mu pokazali žurnalno razpravo na omenjeno predpologjenje.

4) Takó, na primer, dobil je Vladimir Ivanovič za svoj slovar od Jurjevskega vsenčilišča najvišjo nagrado, od Geografičnega občestva pa Konstantinovsko zlato spominčico, a od Petrograjske Akademije nauk Lomonosovsko nagrado. I temu se pač nikdor ne bo čudil; kajti po bogatstvu i važnosti vsebine Daljev slovar nadkriljuje vse, kar je bilo kedaj v Rusiji stvorjeno siloj rok jednega človeka, da, i v inorodni literaturi je le malo podobnih mu tvorjenj.

**) To se pravi: Če si svoj gospodar, če imaš s čim gospodariti i nisi berač, pač moreš postopati samostalno, ne vziraje na običaje i obrede celo cerkvenega pomena — ne postiti po sredah i petkih...

***) Tega mnenja je tudi velik mislilatelj neslovanske narodnosti, katerega pa tu ne imenujemo. Op. ur.

i mu je tudi nikoli ne odpusté. Dalj pa ni gledal ni na pravo ni na levo, pač pa je hodil to ravno pot, katera se imenuje *pot resnice i pravice*. Rano je razumel ruski duh, rano si je osvojil usodo ruskega naroda. Poljubiv ta narod i uverovav v njegovo svetlo bodočnost, našel je Vladimir Ivanovič to istino, *katero je iskal vse svoje življenje*. Ta istina se mu je odprla v *ruskem pravoslavju*, v katero je prestopil za leto do svoje smrti ter se je tako na veke večne zliil z ruskim narodom.

Božidar Tvorcov.

Slovenski dijaški živelj — nekdanj in sedaj.

Bilo je ob petindvajsetletnici „Slovenije“. Na večer, ko se je na Dunaju praznoval s komerzom rojstni dan istega društva, zbralo se je tudi v Ljubljani 25 bivših členov pod vodstvom svoječasnega predsednika osnovalnemu odboru „Slovenije“: prof. Levca v klubovi sobi „pri Slonu“, da proslavi svečani dogodek. Takoj po običajnem pozdravu in vvedenju stoloravnateljstva dvignula se je vsa družba ter otvorila večer s staroslavnim „Gaudeamus“. — Milo se je storilo tedaj vsem prisotnim pri srcu; poznan star, a skoro da že pozabljen duh prevzel je vse in tesno zvezal družbo. Sivolasi možaki s 50 in več semestri pa mladeniči, ki so jevna završili prvo polovico svojih študij, vsi so se čutili jedini. Živo so stopili v duh vsem spomini mladostnih let, in solza navdušenja za nekdanje dni utrnila se je v vsakem očesu.

Naj se deklamuje, kolikor se hoče, da Slovenci nimamo zgodovine, naj se opetuje, kolikor ljubo, da slovensko dijaštvo nima svojega, posebnega dijaškega življa, redki pojavi, kakoršen je bil le ta, svedočijo najboljšé, da še danes živi in se vedno v novo oživlja pristno slovenski dijaški duh.

Res so slovenski dijaki hodili do srede četrinajstega stoletja na laške velike šole, res so se poslej učili po nemških deželah, bodi si tudi le na priljubljenem Dunaju ali bližnjem Graecu, vendar jim to ni jemalo posebnosti, to jim ni vzelo zavsem domačega značaja. So-li bili Nemci in Francozi v onih časih po laških vsučiliščih bolj nemško — ali francosko-narodni nego naši ljudje? Da so imeli oni svoje „narodnosti“, je bilo pred vsem gospodarskega pomena, in Slovenci, ki so se družili s »Trans« ali »Cis« montansko skupino, ostali so svoji. Saj v onih časih je bil skupni jezik prosvetljenih krogov latinski, in domača naréčja uporabljala so se la v to, da so se skrivnosti zakrivale njemcem.

Do srede prošlega stoletja radi tega o jezikovnem vprašanju po vsučiliščih niti govora ni bilo, in le izvor po domu je odločal vsaketeremu „narodnost“. Sicer pa še o tem res mednarodnem času govori pl. Radics v Letopisu „Slov. Mat.“, da je „učeca se mladež z ljubeznijo gojila narodni jezik ne le doma, ampak tudi po visokih šolah na Dunaju, v Solnemgradu, in po inih deželah: v Tubigi, v Virtenbergu, kjer so posebno na kranjske stipendijate neposredno vplivali slovenski prelagatelji svetega pisma.“ Da, na drugem mestu meni celó, da ni „nemogoče, da bi bil Trubar, kateri je študoval na Dunaju, tam seznanil se s slovnico in s slovarjem Berlogarjevim, ker ste morebiti obe ti knjigi, sedaj pozabljeni, za Trubarjevih študij v izvorniku ali prepisu med slovenskimi naselniki potovali iz roke v roko?“

Dasi mu ne sledimo tako daleč, dobro vedé, da so naši predsedniki po stari kranjski navadi bili veseli »konfratres«, ki so se radi prisedli v neobligaten »kolegij«

poleg bokala tedaj slavljenega Vipavca — in so tedaj po sebe gramatikalne študije uganjali zlasti pri polni kupi vina, — vendar se ne moremo odrekati mnenju, da so sosebeno, kjer so bivali stalno v večem številu skupej, spoštovali stare pa zanimive domače običaje. V tujih deželah jih je bilo vedno tako malo, da so se radi držali drug drugega; na Dunaju, kjer jih je bilo več, so bili do cela udomačeni, a v Graecu tujega življa sploh niso poznali.

Na zunaj seveda ponašali so se jednako drugim dijakom. Nosili so poseben svrhnik »scapulare«, prevezan s pasom, čezenj pa naramnik s kapo, »cuculum«. Orožja tudi niso pogrešali; in dasi so dijake često zasmehovali radi te posebne nošnje, nosili so jo radi vsi, ker jih je privilegovala nasproti neakademiškim, filistroznim oblastvom.

No, v ostalem se je razvijalo njih življenje za vsem kaj razlikovito. Stare italijanske velike šole na jedni strani in mlade nemške z Gradcem vred na drugi stojé si na tem mestu v silnem nasprotstvu, Dunaj pa posreduje med obema strujama in zanimivo veže posebnosti obeh.

† Janko Vencajz.

Rusija in zahodni Slovani.

(Reklama g. Murku.)

VII.

Motto: Iz Nježina (Rusija v Murcijo): Так-то Вы, Матвей Мартынович, помните нашу хлебъ-соль *)

Podpisal J. K. S.

Iz Murcije v Nježin: M. H. Pri nas so norci in fantasti, ki v nebo povzdigujejo Rusijo, vem, da ni res, kar pišem, no treba je počenjanje teh bedakov paralizovati; in v nameček plačuje mi »Presse« (menda) 20 gl. za listek; ti pa se na ulici ne valjajo.

Podpisal J. Grec.

(Correspondance intime entre X et J. le Grec.)

Nadaljujemo s citati iz Murkotovega spisa: „V provinci na Ruskem“, ki dokazujejo, da g. gorje-profesor, *ko daje parallelno svetiti s svojo ignorancijo in arrogancijo*, ne povečuje s tem svoje „znanstvene“ avtoritete, temveč le smeši velikega poznavalca, g. Murka.

Dr. Murko tvrdi, da v Avstriji se vračajo z onega sveta tisti, ki so obsojeni, da se obesijo, ustrelé itd., in da prosijo za revizijo svojih kriminalnih pravn, v tem ko se v Rusiji jednaki zločinci pošiljajo v Sibirijo (torej ne justifikujejo) ter ne morejo uže nič več opraviti glade revizije svojih pravn. Sibirija da je ravno predaleč. „Lj. Zv.“, str. 721.

„Lj. Zv.“, str. 718, psuje g. Murko ruska vsučilišča: Program za preskušnje na filologički fakulti Petrograjskega vsučilišča ne zahteva od eksaminandov nič drugega, kakor „znanje zaglavij treh šolskih knjig.“ Te smešno najhme zahteve so dijaštvo neki takó razjarile, da se pričakujejo novi »bunti studentov«. — Takó neumnih dijakov pač ne bode, da bi napravljali »bunt«, ker izpraševalna komisija zahteva premalo od njih. Str. 717 govori g. gorje-profesor (bez državne preskušnje) o ruskih državnih preskušnjah, katere, kakor morem zagotavljati, se izvršujejo, kakor v Avstriji, Nemčiji, t. j. od profesorjev, vladnih odposlancev itd. G. profesor, ki hoče za vsako ceno à la Wolf psovati na Rusijo, *polni dve strani teksta z insultami*

*) хлебъ-соль = Gastfreundschaft (gosteprijimstvo).

na učne razmere Rusije. »Nezmisel«, »smešno«, »malenkostno«, »policija«, »prekletstvo« so še najmehkejši pokloni tega »prmejduš« profesorja na adresu ruskega zakona o državnih preskušnjah. Potem ko je g. Wolfu (hotel sem reči g. Murku) ušla sapa vsled zmerjanja na dveh straneh, pravi v drobno tiskanem asterisku, *skritem in izgubljenem* pod tekstom med množico drugih asteriskov (zvezdic), da se v Rusiji državne preskušnje izvršujejo, *tako*, kakor v Avstriji, t. j. v prisotnosti vladnih odposlancev, id est policije. Ali je to pošteno? Ali ne spominja to na Iro-ta? Sicer pa mi poznamo uže davno resnicoljubje »tujestrupenega« profesorja. Iro je lagal v pismu do Kathereina, g. Murko pa v tisku v »Slovanskem Svetu« (II). Ondisto piše on povodom uniformovanja dijakov: I budet v'sja (pač vsja) svataja Rus' (pač Rusj) — kazarma (pač kazarmoj) — torej dve ortografski in jedna sintaktična napaka. Ako uniformovanje dijakov v Rusiji pomenja — kazarmo, pomenja isto tudi v Angliji, Franciji itd., kjer so uniformovani dijaki. V Nemčiji se uniformujejo dijaki sami. Ali morebiti ni bil uniformovan Terezijanec, ki je v Terezijanišču ob 25 letnici ogerske ustave, kakor znano nejslabše na vsem svetu, deklamoval na slovenskem jeziku slavospev na Madjare, ki ga je sestavil dr. Murko?

Ondisto pripoveduje z vidnim zloradstvom g. gorje-profesor, da je ruski dijak z dejanjem razžalil jednega profesorja. Kaka je z Murkovim protektorjem Jagićem, ki je na ukaz madjaronov *izsledil*, oziroma potrdil *bosnjaški* jezik??

Str. 589 nosi naslednji biser sloga in nesmisla učenjaka Murka. Gnoj se zove ruski »navoz«, ker se na ulice (?) navozi. Str. 673 nahaja se zopet biser: »Neomikanost ruskih svečnikov in slabosti pravoslavne cerkve je slikala meni dama podobna bolj moškim, nego ženskim.« Torej vir Murkotovega znanja ruskih razmer niso knjige, temveč ženske, nihilistke, s katerimi se je vozil na parobrodu po Volgi, in katere je sam imenoval »živi tovar« (vlačuga) posebni — bez tiskarskih pomot — odtisk, 63, 27 str.). Caveas, domine Majhnič!

Str. 673, vrsta 19. psuje učenjak Murko na ruske ženske gimnazije in pravi: Iz ženskih rokodelij se v ruskih ženskih gimnazijah nič ne uči. Nekoliko vrst dalje pripoveduje isti učenjak, da mu je sporočila ruska gospa, da se je na gimnaziju učila »umetnega šitja«. — No, kakó torej? Šitje — rokodelje ali morebiti — nosodelje? V ruščini se imenuje to: kurja pamet.

(Dalje pride.)

Kratek odgovor člankom*)

„Rusija in zahodni Slovani“.

Napisal Dr. M. Murko.

Opozorjen na članke »Rusija in zahodni Slovani« pač nisem pričakoval, da se morejo pod takim bombastičnim naslovom skrivati samo najgrši napadi na mojo osebo. Razjasnil sem že l. 1895 v »Slovanskem Svetu« (str. 444) g. A. L. M. Leskovcu, kar se mi je zdelo potrebno, ali kakor vidim iz njegovih letšnjih člankov (št. 4, 6, 7, 9), kar se tiče moje osebe, nisem imel uspeha. Da si g. pisatelj ne bo domišljeval, da jaz »požiram« njegove »poklone« (gl. str. 91), žrtvujem mu malo svojega dra-

gega časa, dasi je težko odgovarjati na tako pisarjanje, kakoršnega še nisem čital niti v mladih — bolgarskih listih.

G. pisatelj se zaganja v moje članke »V provinciji na Ruskem«, ki so izšli že l. 1889 v »Lj. Zvonu« in v ponatisih za prijatelje in znance. Bili so to moji »potni spomini in vtiski«, katerim bi jaz danes očital, da imajo premalo zveze in ne ločijo dovolj važnih reči od malenkostnih. Drugič pa so res nekoliko preveč polemični, ker sem imel nesrečo, da sem se na Ruskem preveč in predolgo brigal za kroge, ki mislijo, da bi resili zapadne Slované vseh nadlog, ako bi nam poslali nekoliko crkvenih knjig in zvonov. Da ti krogi, posebno pa peterburški epigoni velikih moskovskih slavjanofilov, katerim bodi vsa čast, dasi se ne strinjam z njihovimi nazori, danes v ruskem društvu nimajo več nikake posebne veljave, sprevidel sem še le po malem. Sicer pa vprašam g. pisatelja, je li našel v mojih člankih kajkoli neresničnega ali neverjetnega. Mislim, da ne, kajti drugači bi mi poleg tiskarskih pomot pač v prvi vrsti očital neresnico. To se mu sveda ni moglo posrečiti, ker bi pri meni nekaj podobnega zastoj iskal. Čudno je tudi, da se g. pisatelj ne ozira na moje poznejše članke in spise, iz katerih bi se lahko prepričal, kako jaz sodim, o raznih slovanskih vprašanjih na temelju svojih študij in opazovanj, ne pa predvzetih misli. Sicer pa drage volje sprejemljem odgovornost tudi za vse. kar sem l. 1889. pisal v svojih seljtonističnih člankih.

Očitane, da jaz spadam v Avstrijo med »rusožrce, ki kljub u svojemu cesarju (kursiva pisateljeval!) ščuvajo proti Rusiji«, je več nego naivno in celo smešno, ako se moja malenkostna oseba stavi naravnost v zvezo z avstrijskim — cesarjem. G. pisatelju naj služi samo na znanje, da je malo ljudi, ki bi se lahko tako dobro sporazumeli z Rusi o vseh vprašanjih, kakor jaz, ali pravim z Rusi, ne pa z ljudmi, ki hočejo biti bolj ruski nego so najboljši Rusi sami. Da nazori, kakoršne zastopa g. pisatelj, ne bi podpirali dobrih odnosov med Avstrijo in Rusijo, bodi samo omenjeno, kajti ne spada dalje semkaj, ali naj se vsaj ne pozabi, da je podobne dopise iz Ruskega v »Slovanskem Narodu« grajal celo javno res sam — avstrijski cesar.

G. pisatelj sicer izjavlja, da z mojo »osebno častjo« noče imeti čisto nič opraviti, ali vendar ji je celi II. članek posvečen. Kako se jaz »vsiljujem slovenski žurnalistiki kot znanec ruskih razmer«, lahko g. pisatelj poizve pri urednikih slovenskih časopisov in Matičinega »Letopisa«, ki mu bodo vse kaj drugega povedali! Z druge strani pa mu pri vsej skromnosti moram reči, da ne pišem samo za slovensko občinstvo ampak za vse slovanske in učene kroge sploh, kar g. pisatelj vendar lahko ve, dasi »prebiva daleč«. Zaradi tega je tudi doigo iskal ponatise mojih člankov, ali lahko bi jih našel v cesarski javni biblioteki v Peterburgu in pri nekaterih Rusih, ki so bržkone tudi njemu znani. Sicer pa je nehoté imel vendar naravnost z menoj opraviti. Prišel je g. »Leskovec« v c. k. dvorno knjižnico na Dunaji in tako močno zahteval moje članke, da so uradniki prišli mene vprašati, kje sem izdal neznani jim spis. Dasi sem prvokrat v življenju izvedel, da se v javne knjižnice hodi tudi s — psevdonimom, sem jim vendar za g. Leskovca (pri rubriki »Wohnung« je zapisal: Nordbahnhof) drage volje postregel. G. Leskovec torej vidi, da mu nisem niti v tem slušaju ničesar prikrival.

Iz vseh psov, kar jih je nasipal g. pisatelj na mojo glavo, povdarja se nekoliko, da sem »vedoma lagal«. To je sicer največja laž, da ostanem pri njegovem finem izrazu, ali to je še vendar edini slučaj, v katerem mu ne morem dokazati »mala fides«. L. 1895. mi je očital, da sem jaz »čužejadnjy« prestavil s »fremdgiftig«. Na to sem odgovoril, da jaz takih reči v nemške liste nikoli nisem pisal, torej »odpadejo vse opazke o mojem znanju ruskega jezika.« Ta »fremdgiftig« je bil takrat edini označeni mi greh, ali še le letos sem izvedel, da si je g. pisatelj moj slovanski izraz »tujestrupeni« sam prestavil v »fremdgiftig«.

Vse drugo pa je neverjetno natolcevanje. V ponatisih sem na konci prosil »bralce, naj se ozirajo na popravke tiskarskih pomot, ker nekatere so prav neprijetne«, ali g. pisatelj jih na naslednji strani ni videl ali pa ni hotel videti. Naj torej še enkrat pogleda, da so mnoge tiskarske pomote, o katerih več po tem, res »popravljen«. Ponatisov samih jaz tudi nisem popravljaj, kar mora iz moje prošnje biti vendar vsakemu človeku dobre volje popolnoma jasno.

Moja dela, tiskana v izdajah dunajske in zagrebške akademije, so pisatelju »v resnici le kompilacija iz ruskih knjig pod navodom ruskih profesorjev.« Tega, g. pisatelj, torej ni zapazil peterburški akademik in specialist za rusko povestno literaturo A. N. Veselovskij, ki je zahteval naj pripravim izdajo »Pověsti o semi mudrecach« za rusko akademijo, ter mi pisal, da »se mora od mene učiti, kar se metode tiče; prava nevedneža sta prof. Jagić in Musaffia, specialist za isto

*) Uredništvo pri tem odgovoru na željo avtorjevo ni v nobenem pogledu čisto nič lapremetilo. Op. ur.

povest, ki sta v Dunajski akademiji sodila o moji razpravi; pravi nevednež je francoski specialist Gaston Paris, eden iz 40 nesmrtnih akademikov, ki je mojo razpravo hvalil v svoji »Romanii« ter še letos, kakor se mi je pisalo, v svojem pariškem seminarju, izrazil o njej in o drugi v »Zeitschrift für vergleichende Literaturgeschichte« »une opinion très flatteuse«; nevedno je uredništvo ravno omenjenega časopisa, ki je sprejelo moj v prvem odgovoru niti omenjeni članek »Beiträge zur Textkritik der historia septem sapientum«; neveden je italijanski specialist, florentinski profesor Pio Rajna, ki mi od one dobe pošilja vse svoje razprave, dasi moje od mene ni dobil. Najbolj čudni nevedneži pa so razen Veselovskega še drugi ruski redni vseučilišni profesorji, ki takemu kompilatorju, katerega osebno niti ne poznajo, pošiljajo svoja dela (poverjeniku g. pisatelja jih drage volje pokažem!); eden izmed njih pa je celo tako zablodil, da je v rusko izdajo Brockhausovega »Enciklopedičskega slovarja« postavil moj — životopis in pregled mojih spisov. Med tem časom se je g. pisatelj tudi iz »Žurnala ministerstva narodnega prosvetščanja« (št. za maj) vendar lahko prepričal, kako sodojo Rusi o mojem delovanju, celo o takem drobižu, kakor je bilo moje habilitacijsko predavanje »Prvi koraki ruskega romana«, kateremu je tam (str. 255) posvečena cela drobno tiskana stran.

Nočem rabiti pravega izraza za pisateljevo trditve, da pišem »kompilacije iz ruskih knjig«, kajti lahko sodbo mirne vesti prepuščam vsakemu poštenemu človeku. Meni po vsem, kar sem navel, g. pisatelj sicer ni mogel več škoditi, ali naj se pomisli, kako bi se godilo kakemu začetniku, ki še ne bi imel tako utrjenega stališča!

Kdor se pa upa enake trditve v svet pošiljati, kjer se mu lahko takoj dokaže nevednost in hudobna volja, ravna se sevela še bolj v drugih rečeh po pravilu »Calumniare audacter, semper aliquid haeret«. G. pisatelj bi me hotel kar k telesni in moralni smrti obsoditi, ker sem čital neko delce o Čehih na Voljuji, ki »ni v prodaji«. S tem sem seveda hotel podomače povedati, da se je tiskalo kot »manuskript«; jaz pa ga tudi nisem dobil od kakega uradnika sv. sinoda, ampak ponudil mi ga je neki učenjak, ko sva se pogovarjala o Čehih. Da jaz, ki sem se vedno za Čeha neizmerno zanimal ter govorim in pišem (sicer tudi brez izpita!) njih jezik, te ponudbe nisem odklonil, pač ni greh. Sicer pa sem ta »tajni« spis potem obsilno čital tudi v čeških »Národných Listech«, ki so takrat bili vendar na vrhuncu svojega opozicijskega, po navadni terminologiji torej slovanskega duha.

(Konec pride.)

Drobtine.

Odbor akad.-tehn. društva »Triglava« v Gradcu, voljen pri I. obč. zboru dne 6. t. m. za zimski tečaj 1897/98, se je sestavil takó-le: Predsednik: iur. Rasto Mulej; podpredsednik: phil. Davorin Majcen; tajnik: iur. Rasto Pustoslemšek; blagajnik: med. Gvidon Pregl; knjižničar: phil. Janko Koštil; gospodar: iur. Matej Vargazon; odb. nam.: phil. Dragatin Ozvald.

Gospodičina **Eliška Krásnohorská**, plodovita in znamenita pisateljica češka, je praznovala 50letni rojstni dan; pojedine osebe in različna društva od vseh krajev domovine so jej ob tej priliki čestitali. Ženske, za katere je uže toliko storila ta leposlovska umetnica, so se jej posebe poklonile tudi s primernimi darovi, kakor albumi, cvetkami, monogrami itd.

Proti **Th. Mommsenu** se ni obrnul samo Bismarck v »Hamb. Nachrichten«, temveč ga odločno zavrača mnogo bolj znamenitih listov, ki kažejo tudi na njegovo prošlost v tisti dobi, ko je dobival veliko vsoto letnih dohodkov od Napoleona III. — »Magazin für die Literatur« pravi, da Mommsen je zamolčal mnogo, kar je resnica, med tem tudi to, da nemške stranke nimajo plodovitih idej, kakoršne so potrebne za Avstrijo. Nemci bodo zopet na čeln, če spoznajo, kaj je treba storiti v naši državi. List pravi dalje: Slovanski narodi hočejo dati državi posebno obliko, v kateri bi se mogli tudi razvijati svobodno. Takega svobodnega razvoja pa ni možno zavirati siloma. Zakaj bi ne bilo možno, da bi Nemci vstvarili tako državo, v kateri bi se dobro počutili ostali narodi? Stara ustavoverna stranka tega ni mogla. Pod njenim vladanjem so čutili drugi narodi le silo. Ona je imela pol. ideje, a te niso bile v takem tiru, na katerem se mora razvijati ta država. Sedaj je stopila na njeno mesto nacionalna stranka; tej pa ni do tega, da bi se država uravnala v skupnosti... Hvalijo Lechnerjev dolgi govor; ko bi stranke imele ideje, ne bilo bi treba toliko govoriti...

RAZGLED PO SLOVANSKEM SVETU.

a) slovenske dežele.

Kranjsko. Pri dopolnilni volitvi v dež. zbor za Vipavsko-Ildrijsko bil je z veliko večino glasov izvoljen kandidat narodne stranke proti kandidatu »Slovenceve« stranke. Izvoljen je rodoljub Božič, ki je znan iz takó zvane Poddraške afere, ob kateri je zaklical v posebnem članku »Sl. Svetu« »Slovenec« s perfidno-hinavskim: »Quousque tandem«. Kakor da bi se hotela usoda po drugih potih maščevati nad tedaj cvetočim denuncijanstvom »Slovenceve« stranke, je prodrl proti njej ravno tisti rodoljub, katerega so poleg »Sl. Sv.« najbolj dolžili, kakor da bi bil on kot najbliži akteur, povzročil gibanje v smislu stremljenja k pravoslavju. Ironija na to stran je pa zopet huda; zmagala je sedaj namreč tista narodna stranka, ki je bila najbolj mlačna in popustljiva v najhujšem času prosledovanja tedaj med Slovenci še mladega slovanskega mišljenja. In zmagala je stranka, ne morebiti z orožjem kakega slovanskega programa, temveč s podtikanjem, da latinizatorska stranka bolj nego okorno postopa v ekonomskem pogledu »Slovenceva« stranka je streljala v svoji razposajenosti celih dobrih deset let črez tarčo; sedaj je na Vipavskem pa narodna stranka ustrelilo visoko črez tarčo primerne taktike. Takó škodujeti s svojo nezmernostjo nepremično druga drugi, s tem pa ne le kranjskim Slovincem, temveč tudi narodu v celoti. Na Kranjskem se, kljubu vseslovenskemu shodu, za malenkosti prepirajo, v dobi, ko se odločuje na Dunaju bodočnost avstrijskih Slovanov, in iz tega odločilnega vzroka opravičujemo tiste, ki se taki politiki stavljajo po robu, naj jo uganjajo v okrodni ali pa Katoliški tiskarni.

Tržaško. »Edinost« je priobčila več odstavkov komentarja k važni nemški brošuri »Die Verfassung als Quelle der Nationalitätenkämpfe...« V interesu stvari so jej Slovenci dolžni zahvalo, da razpravlja ravno v tej prevažni kritični dobi najvažnejše notranje avstrijsko vprašanje.

V Barkovljah je bila lepa narodna slavnost ob priliki, ko so po večih zaprekah postavili prerano v večnost preselivšemu se rodoljubu, neumornemu narodnemu delavcu Maitelancu primeren spomenik.

Irredentaški mladiči so bili zasnovali posebno društvo, ki je bilo na zvonaj skromno, v resnici pa irredentaško. Takoj po osnovi je je morala vlada razpustiti.

b) ostali slovanski svet.

Državni zbor. V predsedništvu so nastale formalne in dejanske izpremembe. Kathrein se je umaknul, Ebenhoch ni hotel zasesti njegovega mesta; takó je večina sklenula, da je bil Abrahamowicz izvoljen predsednikom, Kramář pa na njegovo mesto l. podpredsednikom in naposled člen kat. ljudske stranke Fuchs pa drugim podpredsednikom. S tem, nadeja se desnica, se je večina zopet utrdila ali celó na znotraj ukrepila. —

Najvažnejše je bilo l. čitanje predlog o provizoriju, potem pa razpravljanje zatožbe ministerstva radi jezikovnih naredeb. Proti provizoriju je odločno in dolgo govoril dr. Lueger, ob tej priliki, ko je obstru-

kacija razsajala tudi proti njemu, obrnul se tudi proti njej, očitaje jej, da izdaje domovino pruski Nemčiji, v tem ko pravi Nemci hočejo ostati pravi Nemci, zajedno pa tudi Avstrijci.

Ob ministerski zatožbi so se oglasile vse stranke, med večino je najzanimiveje govoril dr. Herold, kazavši, da ne gre za jezikovne naredbe, temveč za izbojevanje boja med Slovani in Nemci, Slovanstvom in Germanstvom. Gr. Badeni je posegel sam vmes, rekši, da gledé na jezikovne naredbe noče utvrjevati v novo svojega stališča, o katerem je govoril poleti v zbornici gosposki. Rekel je, da narodi se morajo sporazumeli sami med seboj. Če se ponudi kaka prilika za rešenje narodnostnega vprašanja, kakor se po nju n. pr. z Dipäulijevem predlogom, bode on s svojo vlado vred pomagal k temu. Ko bi pa izpodleteli vsi predlogi, proizhajajoči od raznih strank, bode pa vlada sama predlaga načrte in spravljenje, in če se bodo stranke protivile še toliko, vlada ne preneha, dokar ne pride do kakega sporazumljenja med Čehi in Nemci na Češkem.

Naposled je še izjavil, da ne more pomagati tistim strankam, katere ga želé vreči. Če misli obstrukcija da je bila vlada okorna pri jezikovnih naredbah, naj pomisli, ali morebiti ni bila obstrukcija sama nespretna s svojim postopanjem.

To je silno bodlo zlasti nemške liberalce, ki so se nadejali, da ob cesarjevem dohodku z Ogerske odstopi Badeni, in v tem nastopi druga vlada, vsekakor prijetnša Židovstvu in naprednjaštvu.

Pri glasovanju se imela večina samo 6 glasov več, nego opozicija. Tudi kat. stranka ni v celoti glasovala proti zatožbi.

Zanimivo je bilo postopanje laškega kluba; ta se je po Tržaškem posl. Hortisu izjavila, da ona ni nikakor vneta za nov jezikovni zakon, češ, stvari naj se razvijajo same po sebi, ne pa da bi se vstvarjale umetne potrebe. To se pravi, laška hegemonija na Primorskem ugaja Italijanom in bi jo radi ohranili tudi na dalje. Večih farizejcev pač ni v sedanji zbornici poslancev, nego je ital. klub. Na zvuhanje seveda jih prekašajo sedanji nemški obstrukcionisti, ki imajo to posebnost, da lažejo očitno pred vsem svetom in se za te laži vnemajo še z brutalnostimi. Govori obstrukcionistov so tudi s te strani zanimivi.

Slovani pa vidijo, kako potrpežljivost imajo v odločilnih krogih z nemškimi razposajenci. Tužno pa je, da slovanske stranke se vedejo bolj fatalistično, nego z inicijativo in energijo. Kaj pomaga Slovanom ves ta boj, če ne silijo na določna dejanja, ki bi kazala vspehe za žrtve!

Dunaj. Dne 10. nov. so se na vseučilišču dijaki nemški, in sicer nacionalne in liberalne barve v družbi mnogih židovskih tovarišev zbrali ter kakih 2000 skupno odšli proti poslopju drž. zbora, da bi tu demonstrovati proti jezikovnim naredbam. Policija niti vedela ni o tej nameri, in govore, da tudi radi tega odstopi načelnik policijske direkcije. Vseučiliščni senat in rektor politehnike sta izrazila grajo dijaštvu, in so tudi preiskave med dijaštvom. — 12. nov. pa so se na isti univerzi sprli židovski dijaki, ki so razdeljeni na dva tabora; v jednom so taki, ki se umikajo vsakateremu združevanju z nemškonacionalnimi dijaki, v drugem pa taki, ki se bratijo z liberalci in nacionalci, kolikor ti posto-

pajo skupno proti vladi in Slovanom. Strogi, rekli bi, nacionalni židovski dijaki so ozmerjali tiste židovske dijake, ki so demonstrovati skupno s Schönererjanci in Wolfijanci.

Na univerzi so odkrili sedaj spomenik tudi pok. sl. kirurga prof. Billrotha. Ob tej priliki je govoril jeden profesorjev, ki se ni mogel zdržati, da bi ne tožil tudi on o namisljeno tlačenem nemštvu. Vidi se, da med stare in mlade, tu in v »Rajhu« je tudi med profesorji vtepla se bolezen tugovanja in demonstrovanja proti jezikovnim naredbam in proti Slovanom avstrijskim.

Uprava Kluba avstr. narodnostij je sklenula več resolucij gledé postopanja Nemcev in vlade proti Čehom na Dunaju in Niževavstrijskem. Pritožuje se gledé na nejednako postopanje vlade. V tem ko iz svoje inicijative vlada snuje nove nemške srednje šole v Pragi in v najčistejšem predmestju Praškem, gleda na drugi strani, n. pr. podržavljenje Matičinega gimnazija v Opavi zadržati kar najdalje, da bi se po dolgoletnem vpitju stvar pokazala kot velika koncesija narodu češkemu. — Zahteva, kakor smo uže poročali, v novo, da bi šola Komenskega v X. okraju dobila pravo javnosti ter protestuje proti niževavstr. okr. in dež. š. совету in Dunajskemu mest. zastopu, ki vsi so se izrekli proti temu pravu. — Pozivlja š. in občinski svet Dunajski, da zasnuje javne šole češke in neobvezno poučevanje v češčini tam, kjer bi radi majhnega števila čeških otrok ne mogli zasnovati čeških šol; drugače žuga z akcijo, s katero bi se delovalo na ločenje Dunaja od Niže Avstrije, da bi se proglasilo neposrednim drž. mestom. — Protestuje tudi proti tvrjenju župana dr. Luegerja, kakor da bi se Čehi Dunajski ponemčevali radi (dasi je v istem hipu tvrdil, da Dunaj ne potrebuje renegatov), in konstatuje, da Čeli se na Dunaju ponemčujejo siloma, ker se ne prirejajo za češke otroke, šole, katere bi jih branile tujčevanja. Obžaluje tudi, da mestni zastopniki češkega roda niso povzdignuli svojega glasu v bran češke narodnosti. — K trditvi dr. Luegerja, da je posl. dvorni svetnik Kareis prodrl s češkimi glasi (proti kršč. socijalcu namreč), pripominja uprava Kl. avstr. nar., da dr. Lueger, prišedši l. 1886 v ožo volbo, je sam osebno došel v prostore češkega društva v V. okr., in je tam, obečavši, biti pravičnim, dobil glasove čeških volilcev.

Klub apeluje na Dunajske Čehe in ostale Slovane Dunajske, da bi podpirali nacijsko težanje Dunajskih Čehov in takó v resnici pokazali bratsko vzajemnost.

Trgovski pomočniki češkega rodu so na Dunaju zasnovali »Českoslovanská obchodní beseda pro Dolní Rakousy ve Vidni«, ki bode pribežališče vsem češkim prislužnikom trgovine. Podpiralo hode novo društvo češko trgovino, skrbelo, da dobé češki pomočniki službe, da bodo mogli trgovci čeških dežel občevati po češki z nemškimi trgovci na Dunaju, itd.

Slovansko pevsko društvo na Dunaju je imelo 29. oktobra t. leta svoj prvi letošnji obč. zbor. Iz obširnega XXXVI. letnega poročila je razvidno, da se je društvo v preteklem letu razvilo posebno lepo. Priredilo je dva velika koncerta 7 decembra 1897. v veliki dvorani društva prijateljev glasbe, o katerih so Dunajski časopisi prinesli jako laskave kritike in priznanje, da slovenska pesem tudi na Dunaju dobiva vedno trdneja tla. Saj pa je tudi društveni zborovodja, g. Matej Hubad, poznan Dunajčanom še od koncertov

»Glasbene Matice« na Dunaju, ki si je sedaj zopet pridobil veliko ime.

Društvo je imelo 15 častnih, 173 rednih, 113 podpornih členov in 23 ustanovnikov. Dam je bilo 81. gospodov 92, od teh po narodnosti Čehov 40%, Slovencev 20%, Srbov 25%, Hrvatov 10%, 1 Bolgar, 2 Poljaki in 1 Malorus. Gmotno stanje ni posebno sijajno.

Novim predsednikom je bil voljen prof. dr. Matija Murko; g. Leonard Bouchal, ki je društvu predsedoval 10 let in si zanje pridobil neveljavih zaslug, postal je častni predsednik. Bivši podpredsednik g. R. Pukl in zborovodja g. Matej Hubad sta bila imenovana častnima členoma; posebno zadnjemu je zbor prirejal burne ovacije.

Predlogi zborovodje, da društvo prične izdajati glasbene proizvode vseh slovanskih narodov liki »Glasb. Mat.« za Slovence, da naj se pozovejo pevski in glasbeni društva vseh slovanskih narodnostij k pristopu kot podporniki, ki bi za primerno majhen leten donesek dobivala letna izdavanja, niso samo velike važnosti za razvoj Slovanskega pevskega društva na Dunaju, marveč tudi kulturnega pomena za slovansko glasbo sploh. Novi odbor je dobil nalogo, o tem vse potrebno ukreniti v najkrajšem času. Da pa bode mogel odbor izvrševati to prevažno slovansko kulturno zadačo, pomnoži se od 12 na 13 členov.

Letos priredi društvo prve dni decembra velik koncert, kjer se bo proizvajal Dvořakov velik koncert »Te Deum«, Op. 103, ki se do sedaj še ni čul v Evropi, zložen pa je bil v New-Yorku pred tremi leti.

V soboto 6. novembra t. l. je bil v hotelu »Zum gold. Kreuz« Mariahilferstrasse zabaven večer na čast odstopivšemu, sedaj čestnemu predsedniku Leonardu Bouchalu.

Češko. Rektor nemške Praške univerze je povabil k in avguraciji tudi Praškega župana dr. Podlipnega; ta pa je vljudno odgovoril, da se ne more udeležiti slavnosti tistega vseučilišča, s katerega so profesorji v skupnosti protestovali proti jezikovnim naredbam, torej tudi proti češkemu narodu. Rektor dr. Ulbrich pa ni mogel molčati ter prepušča javnemu mnenju sodbo o taktnosti Praškega župana; no, ta tako sodbo lahko prestane.

Galicija. Glavni shod Malorusov, na katerem se je leto zbralo mnogo od daleč došedšega naroda, je bil razpuščen, predno so mogli pretres ti točko o narodni samoupravi in razdelitvi Galicije v poljski in ruski del. Skušajo pa na na manjših shodih po raznih mestih narod pripravljati k sklepom o narodnem programu.

Tu in tam se pojavljajo glasovi, ki obsojujejo mladočeško politiko tudi radi tega, da ista dela usluge poljski slahiti tudi s tem, da molči o zloglčnih volitvah poslednje dobe.

Katoliška ljudska stranka je bila poslednji čas začela nekako omahovati, ne le radi tega, ker so hujskali proti njej celó na Tirolskem, temveč tudi radi vedenja Badenijeve vlade. Dr. Ebenhoch je pa sedaj razkril, da stranka si je na jasnem, bolj nego poprej. On je izjavil, da njegove stranke ne vodi simpatija ali kaka posebna ljubezen k Čehom in Poljakom, temveč le svoj interes. Nemška levica, dasi se je poslednje tedne laskala tej stranki, nikdar ni marala za njo, in ta stranka bi se takoj združila s Čehi in zopet tudi s Poljaki, ko bi oboji ti hoteli tako zdru-

ženje; kat. stranka bi ostala potem osamljena. Tudi je nemška levica vedno opasnija kat. interesom, nego pa Poljaki, Čehi ali Jugoslovani. Nemška levica je sedaj v obstrukciji ne radi tega, ker ne more priti v sestavo večine; njej je le do gospodstva in jezikovne naredbe so jej le povod, v boju pa ima pred očmi le padec Badenija, za katerim se nadeja ta levica, da prodere zopet do gospodstva. Tega pa se je treba najbolj bati. Zato ostane kat. stranka v avtonomistiški večini radi svojih interesov. V smislu Ebenhochovih dokazovanj se je v resnici stranka premislila in odločila ostati pri slovanskih strankah, s katerimi sestavlja in hoče vzdržeti sedanjo večino. Vsled tega je tudi stranka udala se, da je bil izbran iz njene srede posl. pl. Fuchs drugim predsednikom zbornice poslancev. S tem korakom se je večina zopet utrdila, in vlada bode prisiljena računati z njo, kolikor noče prezirati pravilnega toka v parlamentarizmu.

Fr. Kossuth o svoji stranki in totranski ustavi je na željo uredništva »Zeit« priobčil v tem listu poseben članek (13. nov. t. l.) Sin pok. revolucionarja pravi, da nezavisna (njegova) stranka se noče vmeševati v totransko polovino, ker ne želi, da bi se tudi s te strani vtikali v ogersko polovino. Njegova stranka da ljubi svobodo in da se bori za svobodo v popolnem obsegu kakor njeni predniki, ki so leta 1848. zahtevali za avstrijske narode ustavno svobodo. To dela načeloma in s premislekom. Njen princip je, da se podeli vsakemu narodu svoboda, a da se pri tem kroté državi opasne aspiracije nacionalnega in ne nacionalnega značaja, in to brzdanje vidi stranka v pravičnosti, dostojnosti, *jednakopravnosti* in povzdignjenju narodne blaginje. Računi pa s tem, da despotički vladana Avstrija bi mogla laže tlačiti Madjare, ki se uže stoletja ptezajo za svobodo, nego pa svobodna Avstrija; kajti narodi in nacije *ne gledajo, da bi tlačili drug drugega*, v tem ko skuša avtokracija zatreti svobodo narodov. Košutova stranka pa se ni udeležila pogodbe od l. 1867, katera je napravila iz Avstrije duvalistiško državo *ter je nekako siloma zleplila v zdrobljiv mozajik (zusammengeklebt) avstr. narode z njih samostavno zgodovinsko prošlostjo, z njih raznimi jeziki, s pravci mišljenja, aspiracijami in individualnostimi.* Nezavisna in 1848. stranka hoče samostalnost Ogerske na podstavi personalne unije in ne trpeti, da bi se sila in ime Ogerske porabljali v to, umetno zlepljeni mozajik onstran Litve s silo držati skupej ter ohraniti stanje, ki napravlja samo sovraštvo med avstr. narodi. Ta nezavisna stranka je prorokovala uže pred 30 leti, da posledica pogodbe od l. 1867., katera je različne narodnosti zgneta v jedno vrečo, bode boj naroda proti narodu in boj za hegemonijo. Zato je nezavisna stranka pobijala tako podstavo, ker hoče imeti z Avstrijo zvezo, vsled katere bi bili močni obe polovini, ne pa da bi se Avstrija slabila vsled nacionalnih bojev. Kakor je prorokovala nezavisna stranka, tako se tudi vse vrši, in zato hoče ta stranka delovati na to, da Ogerska sklone pogodbo jedino s svobodno in ustavno vladano Avstrijo, dokler ne prodere s svojimi načeli; potem bi bil mir v obeh polovinah, in to bi bilo na srečo za obe polovini. Nezavisna stranka se ne meša v totransko polovino, vendar pa želi, da bi tu *noben narod ne vladal nad drugimi narodi*, da dobi torej vsak narod svoje pravo, to pa ni možno, dokler so narodi zlepljeni kakor mozajik. Ko

bi bili vsi narodi svobodni pod jednim vladarjem, izginuli bi medsebojni boji, in mir bi nastal med narodi, ki se prepirajo sedaj, in živeli bi v ozkem prijateljstvu z Ogersko; sedaj pa se boré za gospodstvo in se prepirajo tudi z Ogersko za večji vpliv. »*Fedino svoboda in samostalnost* moreti trajno zagotoviti prijateljstvo med narodi. Protinaravna vsiljena zveza, ki zavira svobodno dihanje, razvoj, blaginjo in srečo, napravlja namesto prijateljev rivale pa nasprotnike.«

Iz te izjave je razvidno, da Kossuth gori za svobodo tostranskih narodov in je velik nasprotnik vsake hegemonije; dosledno kaže, da on bi ne imel proti Avstriji nič, bodisi da bi se tu narodi uredili na podstavi nacionalne avtonomije, bodisi primerne polit. federalizma, ker želi svobode in relativne samostalnosti vsakemu narodu pod jednim skupnim vladarjem. Vsekakor daje on in njegova stranka po nosu nemškimi, poljskim in italijanskim hegemonistom tostranske polovine. Vprašanje pa je, ali principi Košutove stranke izgubljajo svojo moč onkraj Litve — na Ogerskem. Mož bi moral skrbeti, da Madjari ali vsaj njegova stranka začnejo doma delovati po istih principih; potem bomo lažje verovali njegovemu polit. veroizpovedanju. Sicer pa moremo biti hvaležni Košutovcem, da priznavajo vsaj pravilne principe, kolikor se dostajajo svobode in relativne polit. samostalnosti narodov.

Hrvatska. Na Reki hoče Banffy uničiti občinsko avtonomijo ter spraviti vse pod obče zakone madjarske. Temu pa se občina upira; mestni možje z županom vred so odstopili, župana je Banffy naposled sam odstavil. Italijane je madjarska vlada na Reki podpisala na škodo Hrvatov; sedaj pa ital. stranka sama kaže Banffyju roge. Hrvatov očitajo, da so premehki, in da so predolgo gledali mirno, kakó Madjari proti pogodbam in pošlosti jemljejo Hrvatov Reko in njeno luko. No, stvar ne pojde gladko, dasi je Banffy s silo uvedel uže vse po madjarski na Reki. Sila pa porodi protisilo.

Na Hrvatskem polnijo sedaj ječe z različnimi izgredniki. Sedaj imajo opraviti s sojenjem mnogih zatočencev v Sjeničaku radi umorstva nekih uradnikov. V obče je mnenje, da vseh nesreč in neugodnostij je krivo vladanje sedanjega bana, kateri hoče Hrvatsko do cela podrediti Madjarom. Razmere so v političnem, narodnem in socijalnem pogledu neznosne, in treba se je le čuditi, kakó je mogla opozicija toliko let prenašati narodne nezgode pa pripraviti se med seboj radi razlik, ki so v pogledu na odnošaje k Madjarom in madjaronom neznatne, ničevne.

Srbija. Milan zopet rogovili, in trdijo, da deluje v tujih službah za svoj žep. Novo ministerstvo je njegovo delo. O Gjorgjeviću, novem ministerskem predsedniku govoré, kako ne ravno častno vlogo je igral uže poprej, ko je bil Milan še kralj. Milan bi se neki rad zopet ločil od Natalije pa združil se s staro svojo ljubico, ki je tudi ločena in ima posebno prošlost. — Z narodom se Obrenovići norčujejo, in mora ž njim na slabem biti, da trpi toliko časa toliko neugodnostij od nevrednega vladarskega doma. — Radikalna stranka hoče neki odločiti se za pogumnejše vodstvo, nego je dosedanje Pasićevo. Taušanović, bivši minister pred leti, stopi tej stranki na čelo.

Izvoljskij, ruski poslanik, bil je le malo časa v Belgradu; odpotoval je ter prevzame drugo mesto na Nemškem.

To, kar je izjavil kralj Aleksander v pismu do dr. Gjorgjeviča, naglašá tudi poslednji; on obsojuje prejšnjo vlado, ki je izgubila kraljevo zaupanje. Gjorgjević sam, kakor pravi, ne bode pošteval napadov, pač pa gledal, da se narod loti zaresnega dela; gledal, bode, da se narod loti zaresnega dela; doslej da je le preveč politikoval.

Književnost.

Skladni koledar za leto 1898. Ravno kar je izšel jedini slovenski skládni koledar za leto 1898. Dobi se pri založniku Dragotinu Hribarju v Celju in po vseh slovenskih knjigarnah, komad po 60 kr., po pošti 70 kr. Če se jih naroči več skupej, odpade poština. Skladni koledar je jako vkusno izdelan in služi poleg praktične potrebe tudi za okrasek stene. Priporočá se zlasti slovenskim pisarnam, zasebnikom in podjetnikom.

„Nova nada.“ Zbornik zabave i pouke. Knjiga I. Svezak 1. Izdao Vladimir J. Teharski. U Zagrebu 1897. Takó se zove novo izdanje, namenjeno srednješolcem hrvatske in slovenske narodnosti. 1. zv. ima več pesmic, hrv. in slovenskih, potem razne leposlovne spise in tudi kritike o leposlovnih knjigah in pisateljih, »kazališna kronika«, životopis: Michelangiolo Buonarroti. Združili so se hrv. in slovenski dijaki, da bi se urili v slovu in bodrili med seboj. Zvesti in vkus jih bosta sama vodila, da ne bodo letali previsoko, kamor ne seza še njih moč; zato se bodo gotovo omejevali zlasti pri kritiki, ki predpolaga mnogo učenja in premišljevanja. Takó se nadejamo mnogo dobrega od »Nove nade« in jo uže takoj od začetka priporočamo v obilo podporo.

Kalendář Čechů Vídeňských. Na rok 1898. Vydává „Klub rakouských národností“ ve Vídni. Administrace: Frant. Dastich, I., Renngasse č. 9. Tiskem Lamberta Klabusaya v Holešově. Cena 50 kr. Poleg navadnih zaglavij, ki so običajna v velikih čeških koledarjih, ima letošnji koledar mnogo različnih leposlovnih, zgodovinskih in v obče poučnih spisov in razprav in zraven tudi več slik in ilustracij. Iz bogatega obsega le nekoliko: K novému roku 1898. — Arnošt z Pardubic, první arcibiskup pražský. Napsal Prokop Zaletěl. — Opustěná větev. Báseň I. S. Machara. — Poslední přemyslovci a současné poměry v Čechách. Jos. Svozil. — Bedřich Schnell. — Památce Josefa Brauna etc. — Hostimil. Chorvátský napsal J. Tomič. Přeložil Cyrill Kozák. — Rodný domek Fr. Palackého. — Spolek „Komenský“ ve Vídni. — Druhá česká opatrovna ve Vídni. — Na Raduni roku 1621. Výňatek z románu „U Trúby štamberské dr. Fr. Slámy. — Český dům ve Vídni. — Český spolek pro šíření lidové osvěty ve Vídni. — Oslava 25tiletého působení hr. Jana Harracha jako předsedy banky „Slavie“. — V českém Prusku. J. V. Charvat. — Jubileum 50tiletého panování císaře a krále Františka Josefa I. — Nový pravoslavný kostel ve Vídni. — Dr. Julius Grégr; hr. Ed. Pálffy. — České služby boží; české spolky dolnorakouské. — V textu je kakih 30 ilustrací in slik. — Zadej so češke firme Dunajske, h katerim se morejo obračati Slovani glede na razne trgovinske potrebe. V vsem je ta koledar zajedno vodnik po Dunaju in specijalno med Čeho, Slovani, katerim so zabeleženi tudi trgi ali sejmi na Češkem, Moravskem in Sileškem. Za ta koledar, ki je izšel sedaj v 7. letu se je trudil Klub avstrijskih narodnostij in ga je tudi sam založil. Mi ga priporočamo Slovanom v obče tudi radi tega, da se poučé natančneje o Dunajskih Slovanih, zlasti pa Čehih. Cena mu je jako nizka, in to je možno doseči le po rodoljubnih slovanskih žrtvah. Naj roma koledar Dunajskih Slovanov tudi med Slovence, Hrvatce, prebivajoče na Dunaju ali v daljini!

„Česká Revue“, mesečnik, ki izhaja pod pokroviteljstvom »kluba národní strany svojomyslné«, ima bogat obseg v novembrovu (2.) št.; navajamo: J. Penížek: (II) Dvě léta vlády hr. Badeniho. — Karel B. Mándl: Constantin Meunier. (Dokončení) s 5 ilustracemi. — Dr. L. Haškovec: XII. mezinárodní sjezd lékařský v Moskvě. — Dr. Jar. Haasz: Ze staré školy a fary. — Razgledi so jako obšírní, med njimi: Z nejnovější literatury o národnosti. (Dokončení.) — a: Otázka názvosloví právního. — Politický přehled. Itd. — »Česká R.« stojí na leto 9, na 1/2 leta 2-25 gld. pri upravnístvu v Pragi (Jungmannová tř. č. 21.) in po knjigarnah.

Очеркъ тысячелѣтней борьбы Балтійско-Полябскаго Славянства съ Нѣмцами до возрожденія Сербо-Дужицкаго Племенн. (IX. вѣкъ—1848. г.) С.-Петербургъ 1897. Стр. II+70, 8^о. — Izborna knjižica, o kateri prihično več.

Вопросы Философии и психологии. Годъ. III. (1897). Книга 39 (IV). Сентябрь—Октябрь. Содержание. Г. Е. Струве. Способности и развитие философствующего ума. — В. Н. Чичеринъ. О началахъ этики. — А. Н. Гиляровъ. Предсмертные мысли нашего вѣка во Франціи. — В. О. Ключевскій. Западное вліяніе въ Россіи XVII. в. — Н. Я. Гротъ. Понятія души и психической энергіи въ психологіи. — Ф. В. Софронъ. Соотношеніе общественныхъ силъ. — В. М. Черновъ. Экономическій матеріализмъ и критическая философія. — Полемика. — Критика и библиографія. — То veliko izdanje, katero poševa modroslovno književnost vseh velikih narodov, izhaja v peterih vsakoletnih knjigah v Moskvi in stoji za granico 8 rub. Naroča se pod adreso: Москва, Большая Никитская, кв. 28 (въ помѣщеніи Русской Мысли).

Slovincem in Srbohrvatom na Dunaju.

Politiško društvo, v katerem imajo vsi avstrijski narodi, torej tudi Slovani prostora, je na Dunaju jedno samo, t. j. „**Klub avstrijskih narodnostij**“. Ta klub, ki ga je bil zasnoval pokojni češki publicist Skrejšovský, šteje dandanes malone izključno Čehoslovane; naravno je, da je vsled tega poseben poslednja leta pošteval najbolj češke interese, in to specijalno stvari na Nižavstrijskem, najbolj na Dunaju nase- ljenih Čehoslovanov. Po pravilih si more klub snovati podružnice ali »sekcije« po raznih krajih, na Dunaju po okrajih, in v resnici deluje tu mnogo sekcij, kakor terih vsaka zbira člene iz jednega ali tudi več okrajev v svoj krog. Sekcije pa se morejo vstvarjati, kakor nanese prilika in potreba, tudi brez ozira na ta ali oni okraj.

Slovanom zvnanjim, in še bolj Dunajskim, je od raznih, poseben najnovejših volitev znano, kakó so začeli Dunajski Nemci raznih strank postopati na svojo roko ter prezirati težnje, vsled tega tudi glasove slovaških strank. Čehom so se celo posmehovali, ko so videli, da se raztresajo njih glasovi po raznih okrajih, in da ne morejo združiti mnogo glasov na jednega in istega izmed svojih kandidatov. Pred 10 in 12 leti pa so bili češki glasovi današnjim antise- mitom in nacionalcem dobri, ko so bili oboji še šibki. A češki glasovi bodo zopet dobri, kedar se okrepijo z dobro organizacijo, in k tej morejo pripomoči tudi člani drugih slovanskih skupnosti; političnega za- vetišča pa že celó nimajo nikakega.

Zato se je sprožila v upravi »Kluba avstrijskih narodnostij« misel, naj bi n. pr. Slovenci in Srbohrvati zbrali se ter združili se v posebno sekcijo tega kluba. Kot posebna sekcija bi mogli vplivati s predlogi pri osrednji upravi kluba ter pomagati mu ob volitvah,

da bi se ne cepili ali ne šli v mrtvo glasovi drugih Slovanov. Zajedno so nastale in se še povečajo hude skušnje in borbe Čehoslovanov z Nemci raznih strank sosedno na Dunaju. Treba se bode upirati in boriti za prava Čehov in drugih Slovanov, naseljenih na Du- navu. Treba bode torej zbirati moči Dunajskih Slo- vanov v jeden tabor, na skupno političsko delo. »Klub avstrijskih narodnostij« je pripravljen delovati ter upreči vse sile za skupne cilje, ki jih imajo vsi av- strijski Slovani v glavnem in prestolnem Dunajskem mestu.

Zato vabi ta klub sedaj Jugoslovane, izrečno Slovence in Srbohrvate, da pristopijo k društvu kot posebna sekcija. Urednik »Slov. Sveta« je dobil po- sebno zadačo, da bi izrazil to željo znanim rojakom slovenskim in bratom Srbohrvatom. Čim več nas bode v lastni jugoslovanski sekciji, toliko vplivniša bode ta v velikem društvu. Najprej bi se sešli na določenem kraju na pogovor; kdor želi udeležiti se, naj to bla- gohotno naznani ali upravi društva (»Oesterreichischer Nationalitäten-Klub«, I. Eschenbachgasse 9.) ali pa uredniku »Slovanskega Sveta« (IX. Eisengasse 13).

Urednik »Slov. Sveta.«

Opomnja upravnistva. Bližamo se koncu leta; nekateri naročniki pa še le niso poslali letošnje ali pa doslej le nezadostno naročnino. Stari dolžniki so se tudi le redki spomnili svoje dolžnosti. Tisti, ki so naj- več dolžni, so ostali, z redkimi izjemami popolnoma gluhi. Vse, ki imajo poravnati kaj, prosimo, da stvorijo svojo dolžnost. Ne bilo bi lepo, da bi bili prisiljeni, po odvetnikih izterjevati večletno naročnino pri ne- katerih starih dolžnikih. Vsaj sedaj, ob desetletnici »Slov. Sveta«, naj bi se ovedeli dolžnosti, katero imajo nasproti temu listu.

**Uredništvu in upravnistvu
»Slovanskega Sveta« je odslej na-
slednja adresa: IX. Eisengasse 13.**

Popravki. K V. odstavku »Rusija in zahodni Slovani« je treba dodati: 1. Matvej (ѣ), 2. molodcy (ѣ), 3. svjatdju (ѣ), 4. Mihajlovskij. 5. hristoljubivoje, 6. Nižnij (nj). — Str. 201, na levi: 16. v. spodej: prelestni n. tetesni; ondisto 8. v. sp.: prekrasnih slov n. »kraftnih«.

»SLOVANSKI SVET« izhaja v 10. in 25. dan vsakega meseca, in sicer na 16 straneh. Stoji za vse leto glđ. 5, pol leta glđ. 2.50, četrt leta glđ. 1.25. — Za učitelje, učiteljice in dijake za vse leto 4, za pol leta 2 in za četrt leta 1 glđ. — Posamične številke se razpošiljajo po 20 kr. — Zunaj Avstro-Ogerske na leto 6 glđ. 50 kr. — Inserate sprejema upravnistvo. — Naročnina, rekla- macije in vsakovrstna pisma naj se pošiljajo F. Podgorniku na Dunaj (Wien), IX., Eisengasse Nr. 13.

Izdatelj, lastnik in odgovorni urednik: **Fran Podgornik**. Tiskli Bratři Chrastinové ve Val. Meziříčí.